

Satu Hautala

Erilaisia odotteluleikkejä sekä vinkkejä siirtymätilanteisiin varhaiskasvatuksessa

Kehittämistehtävä

Syksy 2020

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Varhaiskasvatuksen täydentävät opinnot (60 op.)

Kehittämistehtävän tiivistelmä

Koulutusyksikkö: SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Tutkinto-ohjelma: Varhaiskasvatuksen täydentävät opinnot, 60 op.

Tekijä: Satu Hautala

Työn nimi: Erilaisia odotteluleikkejä sekä vinkkejä siirtymätilanteisiin varhaiskasvatuksessa

Ohjaaja: Pia-Christine Sainio

Vuosi: 2020

Sivumäärä: 24

Liitteiden lukumäärä: 1

Kehittämistehtävän aihe on lähtöisin yhteistyötaholtani, päiväkodista Etelä-Pohjanmaalta, joka on seikkailupainotteinen päiväkotitoiminta, jonka toiminnassa lisäksi painottuu liikunta ja musiikki. Kehittämistehtävän tavoitteena oli kehittää siirtymä- ja odottelutilanteisiin materiaalipankki, jota varhaiskasvattajat voisivat hyödyntää työssään. Jokainen kasvattaja ja ryhmä voi ottaa käyttöön sellaisia ideoita ja vinkkejä materiaalipankista, joiden kokevat olevan sopivia omalle lapsiryhmälleen ja vastaavan lasten mielenkiinnonkohteita ja ikätasoa.

Kehittämistehtävän teoriaosuus, joka toteutettiin kirjallisuuskatsauksena, rajautuu käsittelemään siirtymä- ja odottelutilanteisiin oleellisin vaikuttavista tekijöistä; lapsen itsesääätelyä ja toiminnan ohjausta sekä varhaiskasvatuksen struktuuria, unohtamatta varhaiskasvattajan roolia ja merkitystä. Kehittämistehtävän liitteeksi on koottu materiaalipankki, jossa on ohjeet erilaisille leikeille ja toimintoille sekä kirjattu, mitä varhaiskasvatuksen henkilökunnan on hankittava kyseiseen leikkiin. Leikit ja vinkit materiaalipankkiin valikoituivatkin sen perusteella, jotta ne olisi helppo toteuttaa käytännössä päiväkodissa ja lapset voisivat oppia niitä nopeasti ja näin aloittaa ainakin odotteluleikkejä myös itsenäisesti. Ideoita materiaalipankin odotteluleikeiksi ja vinkkejä siirtymätilanteisiin on koottu yhteistyötahon kasvattajilta sekä päiväkodin lapsilta. Edellä mainittujen lisäksi olen koonnut vinkkejä netti- ja kirjallisuudesta sekä hyödyntänyt omaa kokemustani.

Materiaalipankin myötä päiväkodin struktuuria on mahdollista selkeyttää entisestään, esimerkiksi tehden siirtymätilanteista rauhallisempia, kun valmiina on tekemistä erilaisiin odotteluhetkiin. Kasvattajalla tilanne pysyy hallinnassa ja hän toimii tilanteessa rauhallisesti ja kohtaa lapsia sensitiivisesti, tukien näin lasten itsesääätelyn ja toiminnanohjauksen taitojen hallintaa tilanteissa. Kasvattajan toiminnassa korostuvat sensitiivinen vuorovaikutus, kehuminen ja kannustus sekä onnistumisen kokemuksien mahdollistaminen. Lisäksi tärkeinä asioina nousevat sanoittaminen sekä kasvattajan tuki lapsen itsesääätelytaitojen kehittymistä läsnä olevana kanssasäätelijänä.

Avainsanat: Itsesääätely, toiminnanohjaus, siirtymätilanteet, varhaiskasvatus, struktuuri

SISÄLTÖ

<u>Kehittämistehtävän tiivistelmä</u>	2
<u>SISÄLTÖ</u>	3
<u>1 JOHDANTO</u>	4
<u>2 LAPSEN ITSESÄÄTELY JA TOIMINNANOHJAUS</u>	5
<u>2.1 Itsesäätelytaitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa</u>	6
<u>2.2 Lapsen toiminnanohjaus</u>	9
<u>2.2.1 Toiminnanohjauksen vaikeudet</u>	10
<u>2.2.2 Lapsen toiminnanohjauksen tukeminen</u>	11
<u>3 VARHAISKASVATUKSEN STRUKTUURI</u>	13
<u>3.1 Siirtymätilanteet ja odottelu varhaiskasvatuksessa</u>	15
<u>3.2 Varhaiskasvattajan toiminnan merkitys</u>	17
<u>4 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA</u>	19
<u>LÄHTEET</u>	22
<u>LIITTEET</u>	24

1 JOHDANTO

Päiväkodin arjessa syntyy lukuisia siirtymä- ja odotustilanteita päivän, saati viikon aikana. Toisinaan näissä tilanteissa lapset tuntuvat levottomilta ja kasvattajaa voi turhauttaa useat pyynnöt ulkovaatteiden pukemisesta tai lelujen keräämisestä. Ratkaisu näiden tilanteiden sujuvoittamiseksi voikin olla se, että niihin tilanteisiin kiinnitetään tietoisesti huomiota ja suunnitellaan myös siirtymä- ja odottelutilanteet. Mikseipä siirtymä- ja odottelutilanteista samalla tehtäisi kivoja ja mieluisia hetkiä erilaisen leikkien avulla.

Kehittämistehtävän suunnittelu lähti liikkeelle tarpeesta, jossa odottelu- ja siirtymätilanteita voitaisiin päiväkodissa sujuvoittaa. Työskentelyssä lähdettiin matkaan kirjallisuuskatsauksella. Kirjallisuuskatsauksen avulla kerätään tietoa tietystä aiheesta tai ongelmasta. Tieto voi olla peräisin esimerkiksi kirjoista, lehdistä ja tieteellisistä artikkeleista. (Scribbr 2016.) Kehittämistehtävän teoriaosuuden tavoitteena on avata näkökulmia lasten itsesäätelytaitoihin sekä toiminnanohjaukseen, joiden vaikutus lasten toimintaan odottelu- ja siirtymätilanteissa on merkittävä, varhaiskasvatuksen struktuuria unohtamatta. Kehittämistehtävässä nousee esiin myös asioita, joita kasvattajan on hyvä pohtia päivän kulkua suunnitellessaan. Kehittämistehtävässäni tuon esiin myös kasvattajan merkitystä itsesäätelytaitojen tukemisessa sekä toiminnanohjauksessa. Kehittämistehtävän taustalla onkin ajatus siitä, että odottelua pyrittäisiin minimoimaan ja siirtymiä sujuvoittamaan, jolloin lapsi pystyisi sitoutumaan ja suuntaamaan energiansa meneillään olevaan toimintaan.

On olemassa paljon leikkejä tai muuta odottelupuhua, mitä 3-6 vuotiaat lapset pystyvät aloittamaan itsenäisesti. Yhteistyötaholta saamani aiheen myötä kehittämistehtävän käytännönläheiseksi tavoitteeksi muodostui materiaalipankin koonti siirtymä- ja odottelutilanteisiin, jota kasvattajat voisivat hyödyntää työssään. Materiaalipankin kokoaminen alkoi loppukeväästä 2020. Päällimmäiseksi tavoitteeksi leikkien ja vinkkien keräämiseksi materiaalipankkiin muodostui se, että leikit olisivat sellaisia, joita lapset voisivat myös mahdollisimman itseohjautuvasti aloittaa odottelu- ja siirtymätilanteissa. Yhdeksi kriteeriksi leikkien valikointiin muodostui myös se, että osaa niistä olisi mahdollisimman helppoa toteuttaa, vaikka eteisessä, ilman tarvikkeita. Leikit ja vinkit valikoituvat omien sekä yhteistyötahon lasten ja kasvattajien ideoihin ja kokemuksiin pohjautuen, hyödyntämällä myös erilaista lähdemateriaalia.

2 LAPSEN ITSESÄÄTELY JA TOIMINNANOHJAUS

Itsesäätely on käsitteenä lähellä toiminnanohjausta ja on osittain myös päällekkäinen sen kanssa. Toiminnanohjauksesta puhuttaessa viitataan erilaisiin osataitoihin, kuten työmuistiin tai inhibitioon. Itsesäätelyllä puolestaan tarkoitetaan edellä mainittujen taitojen kattavaa kokonaisuutta, johon liittyy myös motivaatio ja tunteiden säätely. (Keskitetään 2020c.) Ensimmäinen askel kohti tunteidensäätelyä, kannattelua ja hallintaa on tunteiden tunnistaminen. Tunteiden tunnistaminen opitaan tunteiden sanoittamisen avulla. Lapsi oppii sanoittamisen avulla ymmärtämään ja nimeämään omia tunteitaan. (Kiintymysvanhemmuusperheet ry 2018.) Kun lapsi kamppailee voimakkaan tunteen kanssa, häntä kannustetaan nimeämään tunne ja kertomaan mikä voimakkaan tunteen aiheutti (Raising Children 2019). Tunne ei mene ohi tukahduttamalla, vaan sillä, että sen käsittelee (Pastila 2017).

Itsesäätelyllä tarkoitetaan kykyä säädellä motivaatiota, tunteita, haluja, suorituksia, impulsseja, tarkkaavaisuutta ja ajatuksia. Voidaan sanoa, että itsesäätelyssä on kyse kyvystä säädellä emootioitaan, käyttäytymistään sekä kognitiivista toimintaansa. (Aro 2011, 10.) Itsesäätely tulee ilmi myös Varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteiden (2018, 26) laaja-alaisen osaamisen kohdassa, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot: *”Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita.”* Itsesäätely onkin kykyä hallita tietoisesti omaa toimintaansa ja ottaa vastuuta siitä (Trogen 2018a).

Itsesäätely on elämälle välttämätöntä ja se on koko ajan käynnissä tavalla tai toisella. Itsesäätely kytkeytyy kehollisiin tuntemuksiin ja sen pettäminen muuttaa olon epämukavaksi ja itsesäätelyn avulla olo palautuu taas hyväksi. Kehollisissa tiloissa tapahtuvia vaihteluita kutsutaan tunnetilojen vaihteluiksi. Itsesäätely onkin siitä syystä lähellä tunnesäätelyä. Ihmisten on tunnetilojen vaihdellessa opittava toimimaan tarkoituksenmukaisesti ja välttämään äärimmäisiä reaktioita. (Sainio, Pajulahti & Sajaniemi 2020, 77.)

Lapsen itsesäätely kehittyy vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa (Sainio ym. 2020, 24). Itsesäätelykykymme on osittain myös geneettistä ja liittyy temperamenttiimme. Toisilla lapsilla on paremmat itsesäätelytaidot jo syntymästään. Itsesäätely

on geneettisen perimän ja vuorovaikutuksen yhteistulos. (Trogen 2018a.) Varhaiskasvatusiässä lapsen itsesäätelytaidot kehittyvät huimaa vauhtia, lapsen saadessa harjoitella niitä ja häntä autetaan löytämään toimivia keinoja säätelyyn. Itsesäätelytaitoja voidaan harjoitella, oppia ja opettaa. (Sainio ym. 2020, 24-25.) Itsesäätelytaitoja opettaessa kasvattaja voi yhdistää lapsia sellaisten lapsien kanssa, joilla on hyvät itsesäätelytaidot (Stonewell day care 2017).

Itsesäätely on prosessi, joka on läsnä kaikessa toiminnassa ja vahvistuvan toiminnanohjauksen avulla säätää sekä sisäistä tasapainoa että ulkoista käyttäytymistä tilanteeseen sopivaksi. Lapsen näkökulmasta tämä tarkoittaa jatkuvaa tasapainoilua tunteita, ajattelua ja käyttäytymistä kiihdyttävien ja hillitsevien sisäisten ja ulkoisten toimintaimpulssien välillä. Päiväkotien säännöt ja rutiinit, kaverisuhteissa esiintyvät ristiriidat, kasvavat vaatimukset sekä monet uudet asiat saavat lasten reaktiivisuuden heräämään. Lapset joutuvat tunnekaappauksen valtaan ja käyttäytyminen muuttuu levottomaksi, uhmakkaaksi, aggressiiviseksi, vetäytyväksi tai ahdistuneeksi. Tunnekaappaus käynnistyy lapsilla helposti, koska sen välttämiseen tarvittaisiin kontrollia, mutta taito on vasta vahvistumassa kehityksen ja oppimisen edessä – kun sille annetaan mahdollisuus ja sitä harjoitellaan. (Sainio ym. 2020, 26-27.)

Toiminnanohjaus estää tunnekaappauksen. Toiminnanohjauksen avulla voidaan vähentää impulsiivisuutta, käsitellä asioita muistinvaraisesti ja ylläpitää tarkkaavuutta. Toiminnanohjaus on toisin sanoen itsesäätelyn väline ja tukee sitä. Toiminnanohjauksen heikentyessä ja etuotsalohkon väsyessä pettää lapsen itsesäätely ja käyttäytyminen muuttuu reaktiiviseksi tunteiden kaapatessa vallan. Lapsella ei siinä tilanteessa ole mitään mahdollisuutta olla vastaanottavainen, ajatella, oppia, kuunnella tai joustaa tilanteessa vaadittavalla tavalla. Toiminnanohjauksen ja itsesäätelyn yhteen kietoutuminen mahdollistaa joustavan ja pitkäjänteisen toiminnan vaihtuvissa tilanteissa. (Sainio ym. 2020, 30-32).

2.1 Itsesäätelytaitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa

Kaikki kasvattajat kohtaavat varhaiskasvatuksessa päivittäin tilanteita, joissa lapsi harjoittelee kaiken kehityksen taustalla vaikuttavaa supertaitoa, itsesäätelyä. Lapselle varhaiskasvatusvuosien tärkeä kehitystehtävä on riittävien itsesäätelytaitojen

oppiminen, ollen edellytys muun muassa koulumenestykselle sekä elämänhallinnalle tulevaisuudessa. Lapsi viettää suuren osan valveillaoloajastaan varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä, sen vuoksi siellä olevat aikuiset ovat lapsen säätelytaitojen kehittymisen prosessissa avainasemassa. Varhaiskasvatuksessa tapahtuva aikuisten ja lasten välinen eloisa, ilmeikäs ja tunnepitoinen vuorovaikutus muo-
vaa lasten itsesäätelyn kehitystä. Toistuvat tyynnyttävät kokemukset reaktiivisuuden käynnistymisen jälkeen auttavat lapsia stressin käsittelyssä tulevaisuudessa. Se, että lapsi tulee kuulluksi, nähdyksi ja häntä tyynnytetään ja aktivoidaan tarvittaessa, riittää. (Sainio ym. 2020, 22, 79, 95.) Kasvattajan reaktio lapsen käyttäytymiseen määrittelee suunnan, mihin tilanne etenee, vaatien hyvää itsetuntemusta sekä tunteiden ja käyttäytymisen säätelyä (Trogen, T 2020, 218-219).

Itsesääätelyä vahvistavat hetket usein ajoittuvat varsinaisten ohjattujen tuokioiden ulkopuolelle esimerkiksi siirtymätilanteisiin. Siirtymätilanteet koettelevat itsesääte-
lyä monin tavoin ja ovatkin sen vuoksi luontevia hetkiä itsesäätelyn opetteluun. Myös ruokailu- ja lepo hetket aiheuttavat erilaisia tunteita, joita voidaan yhdessä ope-
tella säätelemään. Ohjattuihin tuokioihin on mahdollista suunnitella toimintatapoja, jotka vahvistavat itsesäätelyä, kuten vuoron odottelua, toisten kuuntelua sekä ym-
päristön havainnointia. (Sainio ym. 2020, 96.)

Tietoinen säätelytaitojen opettaminen ja sisällyttäminen pedagogiikkaan vaatii oman ryhmän tarpeiden tunnistamista, huolellista suunnittelua sekä kasvattajan kykyä kannustaa ja ohjata lapsia itsesäätelyä tukeviin, lapsilähtöisiin toimintoihin. (Sainio ym. 2020, 96.) Kyse ei kuitenkaan ole vain lapsesta ja hänen käyttäytymisestään, myös kasvattajan täytyy tarkastella itseään. Kasvattajan omien tunteiden säätely ja käyttäytyminen vaikuttavat paljon tilanteen etenemiseen ja siihen, millainen jälki kohtaamisesta kummallekin osapuolelle jää. (Trogen, T 2020, 218.)

Tunteiden säätely, yhteistyötaidot ja toiminnanohjaustaidot kehittyvät hauskoissa ja innostavissa leikeissä ja peleissä kuin itsestään, mikä onkin vaikuttava tapa tukea lapsen kehittyviä taitoja (Sainio ym. 2020, 99). Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesäätelytaitoja (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 48). Leikkiminen kun vaatii monenlaisia säätelytaitoja sekä kykyä tehdä havaintoja ja päätöksiä; lapsen on osattava ratkoa ongelmia ja erilaisia tilanteita sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, asetettava tavoitteita

toiminnalle ja toimittava niiden mukaisesti (Sainio ym. 2020, 99). Leikkiessään ryhmässä lapset oppivat säätelemään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toistensa näkökulmia (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 39).

Kyky käsitellä tunteita ja olotiloja on rajallinen lapsella. Lapsen oma säätely ei vielä riitä pitkälle, vaan hän tarvitsee aikuisen säätelynsä tueksi. Kiukunpuuska ja tunteenpurkaus on viesti lapselta aikuiselle, ”auta”. Kasvattajan tehtävänä on olla lapsen kanssa ja auttaa, opettamalla itsesäätelytaitoja sekä ohjata säätelemään tunteita. Tunteet ovat oikein ja tunteitaan saa ilmaista, mutta niitä täytyy ohjata ilmaisemaan niin, että lapsi ei vahingoita itseään tai muita. (Trogen 2018b.) On tärkeää sovittaa ennakko-odotukset lapsen käyttäytymiselle iän ja kehitystason mukaisesti. Tämä voi auttaa lasta välttämään turhautumista, mikä voi syntyä, kun hänellä ei ole taitoja tai ymmärrystä tehdä sitä, mitä häneltä pyydetään. (Raising Children 2019.)

Rauhoittavalla kosketuksella on keskeinen rooli tunteiden säätelyssä. Silittäminen ja halaaminen laukaisee voimakkaan muutoksen aivojen endorfiinijärjestelmässä, tuottaen mielihyvän kokemuksia. Tyyntäytävä, tunnepitoinen kosketus on tärkeä, vahva tunneviesti, joka lujittaa lapsen ja hoitavan aikuisen välistä tunnesidettä. Päiväkodeissa rakentuvat kiintymyssuhteet ovat säätelysuhteita, muodostaen hyvinvoinnin pedagogiikan ytimen. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten ennakoitava ja sensitiivinen käyttäytyminen on tutkitusti yhteydessä lasten vuorovaikutukseen sitoutumiseen, oppimiseen ja itsesäätelyyn. Lapset skannaavat jatkuvasti turvan ja vaaran merkkejä sosiaalisesta ympäristöstä. Aikuinen mallintaa rauhallisella läsnäolollaan ja lasten sensitiivisellä kohtaamisella vahvoja säätelytaitoja ja viestittää turvallisuudesta ympäristöstä, jossa lapsi voi kasvaa ja kehittyä. Aikuisen tapa toimia läsnä olevana kanssasäätelijänä lapsen itsesäätelytaitojen kehittymistä tukevana tekijänä on keskeisin. (Sainio ym. 2020, 82, 84, 95-96.)

Itsesäätelytaitoja vahvasti tukeviksi asioiksi on osoitettu esimerkiksi toiminnan ennakoitavuus sekä samanlaisina toistuvat tutut käytänteet. Esimerkiksi koko ryhmän tilanteissa kasvattajan tapa kertoa ja selittää, mitä tapahtuu seuraavaksi ja miksi niin tapahtuu, on selkeässä yhteydessä lapsen parempiin itsesäätelytaitoihin. Päivittäiseen toimintaan liittyvät käytänteet luovat pohjan niin toimivalle säätelylle kuin oppimiselle, koska ne auttavat lasta keskittämään tarkkaavuutensa yhteisen toiminnan

kannalta merkitykselliseen tekemiseen, jättämään häiriöt huomiotta sekä sitoutumaan meneillään olevaan toimintaan. (Sainio ym. 2020, 102-103.)

2.2 Lapsen toiminnanohjaus

Toiminnanohjaus on elämämme onnistumisen ja sujumisen kannalta olennainen kyky, vaikka emme kiinnittäisikään siihen erityisemmin huomiota. Toiminnanohjauksella tarkoitetaan kykyä ohjata omaa toimintaansa sekä ajatteluaan tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti tietoisten tavoitteiden pohjalta. (Keskitytään 2020c.) Toiminnanohjaus tarkoittaa keinoja, joilla haluttu tavoite pyritään saavuttamaan, vaikka tunteet pyrkivät pintaan. Toiminnanohjaus estää tunnekaappauksen ja mahdollistaa harkinnan, mielen malttamisen, odottamisen ja mielihyvän viivästyttämisen. (Sainio ym. 2020, 30.)

Toiminnanohjauksen taidot ja itsesäätely kehittyvät jo aivan varhaislapsuudesta pitkälle nuoruuteen ja varhaisaikuisuuteen saakka. Pienten lasten toiminnanohjauksen taidot kehittyvät nopeasti, erityisesti 3-5 vuotiaiden toiminnanohjauksen taidot kehittyvät suurin harppauksin. 3-5 vuoden iässä selviydytään yhä monimutkaisemmista tehtävistä, vaatien monien toiminnanohjauksen taitojen yhteispeliä. Tässä iässä lasten toiminnanohjauksen väliset erot alkavat myös korostua, siksi kehittyvien toiminnanohjaustaitojen tukeminen onkin olennaisen tärkeää näissä lapsuuden varhaisissa vaiheissa. Arki kun on täynnä sellaisia tilanteita, joissa toiminnanohjauksen taitoja tarvitaan (Keskitytään 2020c.)

Varhaiskasvatusikäinen lapsi tarvitsee monessa arkisessa tilanteessa toiminnanohjausta, kuten leikkimisessä, ohjeiden noudattamisessa, pukeutumisessa, syömisessä ja sen puute haittaa arjen sujumista monella eri tavalla. Toiminnanohjaukselle on päiväkotipäivän aikana lukuisia arkisia harjoittelumahdollisuuksia, edellyttäen että kasvattaja ymmärtää mistä on kyse. Pikkuhiljaa lapsi oppii toiminnanohjauksen avulla ylläpitämään suunnittelemaansa ja aloittamaansa toimintaa ulkoisten ja sisäisten ärsykkeiden vaihdellessa. Toiminnanohjauksen myötä on mahdollista pitää mielessä toiminnan aloittamiseen, ylläpitämiseen sekä loppuunsaattamiseen tarvittava tieto, suodattaa häiriötekijöitä, hillitä impulsseja ja ylläpitää tarkkaavuutta (Sainio ym. 2020, 31-32).

2.2.1 Toiminnanohjauksen vaikeudet

Vaikeudet toiminnanohjauksessa ovat tavallista yleisempiä niillä lapsilla, joilla ilmenee poikkeavaa kehitystä esimerkiksi keskosuuden tai oppimisvaikeuksien vuoksi, näkyen tyypillisinä oireina esimerkiksi käytös- ja tarkkaavuushäiriössä. On kuitenkin tärkeä huomioda, että kaikilla lapsilla, kuten aikuisillakin, toiminnanohjauksen taidot ovat vaihtelevia. Toiminnanohjauksen taidoissa voi kehittyä ja haasteiden kanssa, olivatpa ne lieviä tai isoja, voi oppia elämään. (Keskitytään 2020a.)

Alle kouluikäisillä lapsilla vaikeudet toiminnanohjauksessa voivat näkyä jo monin eri tavoin arjessa (Keskitytään 2020a). Lapsi saattaa juosta virikkeiden perässä sinne tänne, vaeltaa tai olla levoton ja häiritsevä, toimien hetken mielihohteesta. Oman toiminnan aloittaminen ja loppuun vieminen voivat tuottaa vaikeuksia lapselle. Lapsi voi toimia tutuissa tilanteissa kuin ne olisivat hänelle uusia tai lapsi saattaa näyttää välillä unohtaneen, mitä oli tekemässä. (Koivunen 2009, 86.)

Vapaat tilanteet ja siirtymätilanteet ovat lapselle vaikeita, koska hänellä voi olla haasteita säädellä omaa käyttäytymistään. Lapsen vaikuttaessa levottomalta ja tottelemattomalta, kasvattajan tulisi kiinnittää ohjauksen laatuun huomiota. Lapsen osatessa ohjata omaa toimintaansa, hän muodostaa tavoitteita toiminnalleen, ennakoi, suunnittelee, organisoii, arvioi, korjaa ja suuntaa toimintaansa uudelleen. (Koivunen 2009, 86.)

Myös Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin sivuilla todetaan, että toiminnanohjauksen vaikeudet voivat ilmetä eri osa-alueilla, kuten *aloitteisuudessa, joustavuudessa, suunnittelussa sekä inhibitiossa* eli toimintayllykkeiden ehkäisyn vaikeuksissa. *Aloitteisuudella* tarkoitetaan kykyä käynnistää toimintaa, tuottaa ideoita tai toimintasuunnitelmia. *Joustavuudella* puolestaan tarkoitetaan kykyä muunnella omaa toimintaansa ympäristöstä ja tilanteesta riippuen. *Suunnittelu* edellyttää aloitteisuutta ja joustavuutta, tavoitteen ja suunnitelman muodostamiseen. *Inhibitio* tarkoittaa kykyä säädellä ja vastustaa häiritseviä sisäisiä impulsseja tai yllättäviä ulkoisia ärsykeitä sekä kykyä ehkäistä yliopitut toimintatavat. (HUS, [viitattu 6.9.2020].)

Jos lapsella on vaikeuksia aloitteisuudessa, hän ei seuraa ohjeita tai kykene ohjaamaan itseään arjen toiminnoissa. Lapsi voikin vaikuttaa epämotivoituneelta, kun häntä täytyy toistuvasti kehottaa aloittamaan tai jatkamaan toimintaansa. Lapsen vaikeus joustavuudessa ilmenee puolestaan sillä, että hänen on vaikea sopeutua

arjen rutiinien muutoksiin, juuttuu epätarkoituksenmukaiseen toimintaan, eikä hahmota olennaista. Lapsi ei kykene hyödyntämään saamaansa palautetta vaan toistaa samoja virheitä, eikä pääse pettymyksen tai muun tunteen yli. Lapsella voi myös olla vaikeuksia muuttaa omaa käyttäytymistään sosiaalisesta tilanteesta toiseen. (HUS, [viitattu 6.9.2020].)

Vaikeus suunnittelussa tulee esiin lapsen käytöksessä siten, että hän toimii ennen kuin ajattelee. Lapsen on vaikea ennakoida ja hahmottaa, mitä pitää tehdä sekä arvioida tarvittavaa työmäärää. Toiminnan aloittaminen sekä toimintojen järjestäminen oikein ja tärkeysjärjestykseen on vaikeaa. Lapsi ei välttämättä hahmota, miten tehtävä saatetaan päätökseen. Inhibitiossa toiminnanohjauksen vaikeus ilmenee häiriöherkkyytenä, hätäisyytenä sekä huolimattomuusvirheinä. Lapsen ajatukset, puhe ja huomio poukkoilevat, lapsi puhuu muiden päälle tai ennen kuin ehtii ajatella. Oman vuoron odottaminen on lapselle vaikeaa ja hän ryhtyykin toimeen jo ennen kuin on saanut ohjeet. Myös negatiivisten tunteiden sietäminen ja tunteiden säätely voi olla vaikeaa, joka voi ilmetä ylireagointina, äkkipikaisuutena sekä mielialan vaihteluina. Lapsi saattaa vaikuttaa ikäistään nuoremmalta, jos esimerkiksi tunne-elämän kehitys on jäljessä. (HUS, [viitattu 6.9.2020].)

Vaikeudet toiminnanohjauksen taidoissa lapsuudessa heijastuvat usein myös kaverisuhteisiin sekä oppimiseen. Tästä syystä toiminnanohjauksen taitoja voidaankin pitää jonkinlaisina ydintaitoina, jotka mahdollistavat muiden taitojen kehittymisen sekä siten vaikuttavat myös kokonaisvaltaisesti kehityskulkuun. Ongelmien kasaantumisen ehkäisyn vuoksi, toiminnanohjauksen taitojen varhainen tukeminen on tärkeää. (Keskitetään 2020a.)

2.2.2 Lapsen toiminnanohjauksen tukeminen

Pientä lasta tuetaan toiminnanohjauksessa ympäristöön vaikuttamalla ja aikuisten ohjauksella (HUS, [viitattu 6.9.2020]). Kasvattajan ohjeiden tulee olla selkeät ja sisältää vain toimintaan liittyvät asiat (Koivunen 2009, 86). Kasvattajat huolehtivat lapsen perustarpeista sillä vireystilan ailahtelut, kuten nälkä ja väsymys korostavat vaikeuksia (HUS, [viitattu 6.9.2020]). Toimintaympäristön ulkoiset ärsykkeet on syytä minimoida, jolloin lapsen huomio voi kiinnittyä paremmin toimintaan (Koivunen 2009, 86). Tärkeitä tukemisen keinoja ovat muun muassa liikunta, tilanteiden ja

ympäristön strukturointi, mallin antaminen, motivaatio ja palaute sekä kommunikatio (HUS, [viitattu 6.9.2020]).

Lapsen ollessa tunnekaappauksen vallassa ympäröivien aikuisten tyynttyvät, myötätuntoiset ja turvaa heijastavat viestit auttavat lasta painaamaan niin sanotusti jarrua ja pääsemään takaisin sosiaaliseen yhteyteen, jolloin rauhoittumisen myötä toiminnanohjaus ja tunnesäätely tulevat jälleen mahdollisiksi. Lapselle turvan merkit välittyvät eleistä, ilmeistä ja äänensävyistä ja siitä syystä kasvattajan onkin kiinnitettävä huomiota omaan tapaansa kommunikoida. Lapsen huomatessa, että harmit eivät haittaa ja toimintaa voidaan jatkaa niistä huolimatta, eikä mitään pahaa tapahtu. Näin hän oppii tunnetilojen sietoa, etuotsalohkon pysyessä riittävän aktiivisena ja samalla toiminnanohjaus vahvistuu. (Sainio ym. 2020, 32, 82.)

Erilaiset pelit ja leikit harjoittavat toiminnanohjauksen taustalla olevia taitoja, kuten muistia, tarkkaavuutta ja reaktioiden hillintää, lapselle mieluisalla ja luontaisella tavalla (Sainio ym. 2020, 99). Myös Leikitään ja keskitytään -hankkeen olennainen ajatus on, että yksinkertaiset leikit ja pelit ovat hyviä harjoittamaan lapsen toiminnanohjauksen taustalla olevia ydintaitoja, kuten tarkkaavuutta, muistia sekä reaktioiden hillintää mielekkäällä ja luontaisella tavalla. Edellä mainittujen taitojen harjoittelu tapahtuu ikään kuin vahingossa leikin avulla, sisältäen vuorovaikutusta aikuisten tukemana. (Keskitytään 2020b.)

Esimerkiksi lautapelejä pelaamalla oppii omalla vuorolla toimimista ja sääntöjen muistamista ja noudattamista. Lapsen ja aikuisen yhteiset leikit vahvistavat lapsen kehittymässä olevan etuotsalohkon toimintaa ja toiminnanohjauksen taitoa, kohdentamalla tarkkaavuutta, harjoittelemalla työmuistia ja itsekontrollia. Lapsen aloitteiden havainnointi, vahvistaminen ja kiinnostuksenkohteisen jakaminen on aikuisen tehtävä. Leikeissä oleellista on kasvattajan sensitiivisyys lapsen tarpeille ja jaksamiselle, siten että toiminnot pysyvät lapselle nautinnollisina ja iloa tuottavina yhdessä olemisen hetkinä. (Sainio ym. 2020, 99-100.) Lapset tulevat harjoitelleeksi tärkeitä toiminnanohjauksen taitoja myös yksin ja keskenään leikkiessään, mutta aikuisen ohjauksessa leikkimistä on mahdollisuus suunata juuri niihin taitoihin, joissa lapsella on eniten kehitettävää. Tällä tavoin leikkiä voi hyödyntää tarkoituksenmukaisesti lapsen taitojen kehittymisen kannalta. (Keskitytään 2020b.)

3 VARHAISKASVATUKSEN STRUKTUURI

Lapset tarvitsevat arkeensa toistuvia sääntöjä, rutiineja ja rajoja. Arjen tulisi olla lapselle hauskaa ja mielekästä, mutta selkeiden sääntöjen ja rajojen tulisi tasapainottaa sitä. Visuaalisista kuvista suuri osa on lapsen toimintaympäristöjen jäsentämistä eli arjen strukturoimista. Kun lapsi tietää, miten missäkin tilanteissa toimitaan, on hänen helpompi tuntea olonsa turvalliseksi. Strukturi tarkoittaa lapsen näkökulmasta turvallisuuden tunnetta. (Lehtisare, [viitattu 14.9.2020].)

Strukturi tarkoittaa toiminnan rakennetta ja toiminnalle asetettuja viitekehyksiä, joiden sisällä toiminta tapahtuu. Päivähoidon struktuurilla yleensä viitataan säännölliseen päiväjärjestykseen sekä samaan aikaan toistuviin tapahtumiin, kuten ulkoilu, lounas ja päiväunet. (Koivunen 2009, 62.) Struktuurilla tarkoitetaan esimerkiksi päivän rakennetta, sitä kuka tekee, mitä tekee ja milloin (Kanninen & Sigfrids 2012, 175). Tilanteiden strukturoinnissa muutokset ennakoidaan ajoissa, vaikeat tilanteet käydään etukäteen läpi, eikä tilanteissa kiirehditä tai hermostuta (HUS, [viitattu 6.9.2020]).

Strukturi ja rutiinit vaikuttavat lapsen tunnetaitojen, kognitiivisten ja sosiaalisten taitojen kehittymiseen. Rutiinit, jotka lapset oppivat vähitellen, ovat toimintaohjeita, miten tietyissä tilanteissa toimitaan. Opittavia rutiineja ovat esimerkiksi, kuinka pyytää apua, miten pyytää lupaa puhua, miten siivotaan, miten toimitaan ruokailutilanteissa ja lepoa hetkellä, miten vuorotellaan ja miten toimitaan, kun mennään kuuntelemaan satua. Strukturiit ja rutiinit selkeyttävät lapselle myös, mitä heiltä odotetaan, jolloin häiriökäyttäytyminen ja uhmakohtaukset vähenevät. (Kanninen & Sigfrids 2012, 175.) Tärkeää tilanteiden strukturoinnissa ovat selkeät säännöt, sopimukset ja seuraukset, jotka ovat lapsen tiedossa (HUS, [viitattu 6.9.2020]).

Jokainen yksittäinen toimintahetki ja siirtymävaihe voidaan strukturoida erikseen, sisältäen päivittäin rakenteeltaan samanlaisina toistuvat vaiheet, jotka lisäävät turvallisuuden tunnetta ja vähentävät levottomuutta (Koivunen 2009, 62). Tilanteiden strukturoinnissa rutiinit ja järjestelmällisyys ovat tärkeitä (HUS, [viitattu 6.9.2020]). Kasvattajien tehtävänä on suunnitella päivän kulku tasapainoiseksi siten, että jokainen lapsi saa päivän aikana kokea mielihyvää ja iloa (Kanninen & Sigfrids 2012, 175).

Strukturoitu toiminta suunnitellaan etukäteen huolellisesti. Tarvittavat välineet varataan etukäteen valmiiksi, ettei kesken toiminnan tarvitse lähteä etsimään tavaroita, aiheuttaen ylimääräistä liikehdintää ja häiriöitä keskittymiseen. (Koivunen 2009, 64.) Ympäristön strukturoinnissa on hyvä kiinnittää huomiota siihen, että asioilla on paikkansa, tehtävätilanteissa on vain vähän materiaalia kerrallaan näkyvissä, vaiheet ovat selkeitä, alku ja loppu ovat ennakoitavissa (HUS, [viitattu 6.9.2020]). Strukturoidut ja ennakoitavat päivittäiset rutiinit ja aikataulut opettavat lapselle myös itesesäätelytaitoja (Stonewall day care center 2017).

Lapselle, joka tarvitsee paljon toiminnanohjausta, on tärkeää strukturoida kaikki toiminta. Strukturoituun toimintaan hyvä apuväline on kuvien käyttö, kuvat auttavat lasta struktuurin hahmottamisessa. Kuvat päivittäisistä toimintavaiheista voidaan laittaa riittävän alas seinälle, jolloin lapset voivat käydä niitä päivän aikana katso-massa. Kuvat voivat olla itse piirrettyjä tai tulostettuja kuvaohjelmista. Kuvien määrä riippuu lasten tarpeista, päivittäin toistuvat vaiheet ovat yleensä päiväkotiin tulo, aamupala, aamupiiri, leikki ja ohjattu toiminta, ulkoilu, lounas, päivälepo, välipala, leikki, ulkoilu ja kotiinlähtö. Struktuuria voidaan tarvittaessa tarkentaa lisäämällä kuvat esimerkiksi käsien pesusta, wc-käynnistä, pukemisesta ja riisumisesta. (Koivunen 2009, 64-65.)

Kuvilla strukturoitu päiväjärjestys voidaan keskustella lasten kanssa läpi päivittäin esimerkiksi aamupiirillä. Kasvattajan tehtävänä on huolehtia, että aamupiirin alkaessa seinällä olevat kuvat ovat ajan tasalla. Jos alkavan päivän aikana tapahtuu jotain poikkeavaa, kuten lähtö retkelle, voidaan kuva vaihtaa lasten kanssa yhdessä. (Koivunen 2009, 65.) Kuvallisten järjestyksien ansioista lapsen omatoimisuus lisääntyy, lapsen pystyessä itse näkemään sekä ennakoimaan tapahtumia. Omasta päiväjärjestyksestään lapsi pystyy itse näkemään, miten kussakin tilanteessa tulee toimia ja sen myötä todennäköisemmin myös onnistuu, tehden samalla hyvää lapsen itsetunnon. (Lehtisare, [viitattu 14.9.2020].)

Päiväjärjestyksen strukturoinnin avulla on mahdollista tehdä arjesta lapselle mahdollisimman ennakoitavaa. Asioiden toistuminen tietyssä järjestyksessä ja samana-laisina luo rutiineja, jotka helpottavat arjen sujuvuutta. (Lehtisare, [viitattu 14.9.2020].) Muita ympäristön strukturoinnin keinoja kuvien lisäksi ovat esimerkiksi piirtäminen, ääneen selittäminen esimerkiksi siirtymätilanteissa, munakello ajan

kulun selkiyttämiseen sekä samat ohjeet eri ympäristöihin, esimerkiksi päiväkotiin ja kotiin (HUS, [viitattu 6.9.2020]).

3.1 Siirtymätilanteet ja odottelu varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatus on lapselle kokonaisuus. Kiireetön ja joustava arki huomioi lapsiryhmän ikä- ja kehitystason. Jokainen päivä on erilainen, eikä kasvattaja voi koskaan tietää varmuudella, miten päivän eri tilanteet sujuvat, lasten toimiessa aina hieman eri tavalla. Hyvin suunniteltu ja organisoitu arki auttaa lasta toimimaan ryhmän jäsenenä. Ohjatun toiminnan ja leikkipedagogiikan lisäksi on suunniteltava, organisoitava ja ohjattava myös muuta pedagogiikkaa, kuten ruokailujen, siirtymätilanteiden, ulkoilun sekä lepopohdetun. (Järvinen & Mikkola 2015, 52.)

Suunnitelmallinen ja selkeä, mutta kuitenkin joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 31). Jos päivän aikana syntyy tilanteita, johon kuuluu pitkää odottamista tai hiljaa istumista, joutuu osa lapsista päivittäin tilanteisiin, joista heidän on mahdotonta selviytyä. Lasten tulee oppia myös odottamaan omaa vuoroaan, mutta kasvattajien tehtävänä on organisoida toimintatilan, että odottelu on minimoitu. (Järvinen & Mikkola 2015, 52.) Toisinaan onkin hyvä pysähtyä pohtimaan, kuinka monta kertaa päivässä lapset joutuvat odottamaan vuoroaan tai siirtymään toiseen tilaan tai tilanteeseen. Näistä tilanteista useat ovat oppimistilanteita, kuten pukeminen, ruokailu, jonottaminen ja siivoustilanteet. Monille lapsille odottaminen voi kuitenkin olla turhauttavaa ja aiheuttaa jännitystä. (Kanninen & Sigfrids 2012, 177.)

Siirtymätilanteita ovat esimerkiksi syömään tuleminen, nukkumaan meneminen tai leikin lopettaminen ja ulos lähteminen. Lapsi voi kokea siirtymätilanteissa epävarmuutta tai tilanteen hallinnan menettämistä ja se voi puolestaan näyttäytyä esimerkiksi uhmakkuutena, pelleilynä, itkuisuutena, viivyttelynä tai myös fyysisinä oireina. Siirtymätilanteita voi helpottaa sanoittamalla, jäsentämällä tai kuvittamalla tilanteita. Niihin kannattaa myös varata riittävästi aikaa, jotta lapsi ehtii valmistautua niihin. Siirtymistä voi muistuttaa lasta ennakoon ja käydä ne läpi mahdollisimman hyvin. (Lapsuus.ouka.fi, [viitattu 15.7.2020].)

Monessa tilanteessa auttaa leikkisyys, esimerkiksi kumpi on nopeampi pukemaan tai kumpi ehtii kerätä enemmän leluja. Kun tilanteet sujuvat, muistetaan kehua lasta.

Myönteinen palaute ja kannustus on tehokas tapa vaikuttaa lapsen käytökseen. Livingston listaakin asioita, miten auttaa lasta siirtymätilanteissa. Kolmena pääkohtana siirtymätilanteille nostetaan *arjen strukturointi*; pidä rutiinit ennakoitavina ja jäsennä arkisia toimintoja kuvien avulla. Toisena kohtana *siirtymien ennakoitavuus*; käy läpi päivän kulku, tee lukujärjestys, muistuta siirtymistä sekä käytä ajastinta. Kolmanneksi hän nostaa *myönteisen asenteen*; varaa aikaa siirtymiin, hyödynnä leikkisyys sekä kehu onnistumisista. (Livingston 2016.)

Siirtymätilanteissa voi ennakoida mahdolliset häiriöt ja kertoa ja mallintaa koko ajan tilannetta (Kanninen & Sigfrids 2012, 177). Eri tilanteita on mahdollista rikastuttaa leikinomaisuudella (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 39). Odotustilanteissa voi esimerkiksi laulaa tai leikkiä arvaus- ja sormileikkejä tai kilistää kelloa varoitusmerkiksi (Kanninen & Sigfrids 2012, 177). Myös lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä tukien oppimista ja hyvinvointia (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 39). Tällöin lasten energia suuntautuu myönteiseen tekemiseen mahdollisen häiritsevän käyttäytymisen sijaan. (Kanninen & Sigfrids 2012, 177).

Kanninen ja Sigfrids (2012, 178) listaavat asioita, joita kasvattajan on hyvä pohtia päivää suunnitellessaan:

- Kuinka valmistaudun tämän päivän siirtymätilanteisiin?
- Olenko suunnitellut tiettyjä leikkejä ja tekemistä siirtymätilanteisiin?
- Kuinka toteutamme ryhmän kasvattajien työnjaon? Kuka on haasteellisimpien lasten lähellä?
- Missä tilanteissa lapset joutuvat eniten odottamaan? Voisiko tilannetta muuttaa jotenkin toisenlaiseksi?
- Miten autetaan niitä lapsia, joille siirtymätilanteet ovat erityisen hankalia?
- Joillekin lapsille siirtyminen erittäin aktiivisesta toiminnosta rauhalliseen voi olla vaativaa, miten autan heitä?
- Miten otan huomioon lapset, jotka toimivat odotusten mukaisesti?
- Kuinka rohkaisen ja kannustan lapsia, jotka ponnistelevat siirtymätilanteissa?
- Onko siirtymävaiheen toimintoja liikaa?
- Turhautuvatko lapset joutuessaan lopettamaan tietyn toiminnon?
- Onko aikaa varattu riittävästi?

- Miten lapsia autetaan tulemaan itsenäisemmäksi vuoden mittaan?
- Miten muistutusten ja tuen määrää vähennetään?

Useita odotustilanteita on mahdollista välttää antamalla lasten siirtyä tilanteesta toiseen porrastetusti. Silloinkin lapsille tulee odotusaikaa, johon on kuitenkin syytä suunnitella pientä tekemistä. Kasvattajan myönteisen palautteen kytkeminen onnistuneisiin osasuorituksiin on aina välttämätöntä muistaa uusissa opeteltavissa asioissa. (Kanninen & Sigfrids 2012, 178.)

3.2 Varhaiskasvattajan toiminnan merkitys

Toimi mallina, sillä me olemme se malli, jota lapset katsovat. Meidän reaktiomme vaikuttavat siihen, miten lapset reagoivat (Trogen, T 2020, 218).

Aikuinen antaa mallin, näyttää, miten lapsen toivotaan käyttäytyvän tietyissä tilanteissa ja sanoittaa kaikki tekemänsä vaiheet. Aikuinen voi myös ohjata ja suunnitella tietoisesti lapsen kanssa, sitten tehdä ja lopuksi vielä yhdessä arvioida hänen kanssaan, tavoitteen ollessa siirtyminen aikuisjohtoisuudesta kohti itsenäistä suoriutumista. Aikuisen antaman palautteen tulisi olla johdonmukaista, säännöllistä, selkeää sekä välitöntä (HUS, [viitattu 6.9.2020].) Myös Lehtisare [viitattu 14.9.2020] painottaa oppaassaan, että aina on tärkeää muistaa kehua ja kannustaa lasta yrittämisestä ja onnistumisesta. Anna lapselle onnistumisen kokemuksia, vältä kielteisen vuorovaikutuksen kehää sekä negatiivisen käyttäytymisen palkitsemista huomiolla. Jätä se huomioitta, mikä ei ole vahingoittavaa tai merkityksellistä ja anna runsaasti välitöntä palautetta positiivisesta suoriutumisesta. (HUS, [viitattu 6.9.2020].)

Aikuisen ollessa tietoinen puhetyylistään ja äänensävyistään, kykenee hän hyödyntämään niitä ryhmän ohjauksessa sekä hallinnassa. Haastavissa tilanteissa kasvattaja voi epäkohtien ja tarkkailun sijaan keskittyä siihen, miltä toivoisi tilanteen näyttävän. Ääneen kerrottu toive toimii toimintaohjeena ja kertoo suoraan, mitä pitäisi tehdä ja kuinka lapsen odotetaan toimivan; kuten kävele, odota omaa vuoroasi, pysähdy ja kuuntele jne. Sanat *mutta* ja *miksi* sisältävät erityisesti vahvaa sanatonta viestintää. Miksi -sana syyllistää ja mutta -sana mitätöi kumotessa edellisen lauseen. (Ahlstrand 2017,67,69.)

Ihmisläheisessä työssä ei voi sivuuttaa sanattomien viestien eli kehonkielen, läheisyyden tai kosketuksen voimaa, ihmisen kehon viestiessä koko ajan kuin avoin kirja. Ihminen ilmaisee kiinnostustaan sekä tunteitaan esimerkiksi kehon asennoilla, eleillä ja ilmeillä. Onnistunut ohjaus vaatii harkittujen sanojen ja tekojen lisäksi myös sanattoman viestinnän ymmärtämistä. Ohjaus perustuu pitkälti puheeseen, sanattomien viestien kattaessa kuitenkin 90 % ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta. Näin ollen sanojen osuus ohjaustilanteessa on vain noin 10-25%, kehonkielen voittaessa aina ristiriitaisessa viestinnässä. (Ahlstrand 2017,71.)

Ristiriitainen viestintä vaikeuttaa entisestään tilanteen, omien tunteiden ja käyttäytymisen hallintaa lapsella. Sanat saattavat esimerkiksi tulla vielä aikuiselta ystävällisenä kehotuksena, vaikka pinna jo kiristäisi kehonkieltä, jolloin lapsi reagoi aikuisen kehon viesteihin, kokee tilanteen uhkaavana eikä siitä syystä keskity enää sanoihin, kehotuksiin tai käskyihin. Samanlainen tilanne voi syntyä, jos aikuisen keho viestii tylsyyttä ja uupumusta, hänen teeskennellessä innostunutta ja kehuessaan onnistumista. Myös aikuisen kehorytmit vaikuttavat ympärillä oleviin ihmisiin. Aikuisen nopeatempoinen liikehdintä voi aiheuttaa levottomuutta ja turhaa kiirehdintää ryhmässä. Nopeatempoinen myös yleensä puhuu nopeasti. Kiireen ja eriarvoisuuden tunnetta voi myös lisätä tilanne, jossa aikuinen ei malta laskeutua samalle tasolle, vaan ohjaa ylhäältä alaspäin. Aikuinen, joka on tietoinen omasta kehonkielestään ja omaa hyvän tilannetajun, kykenee mukauttamaan ääntään, liikkeitään ja kehonkieltään, auttaen tällä tavoin lasta säätelemään reaktioitaan. (Ahlstrand 2017, 71.)

Lasten kanssa työskentely vaatii 110 % läsnäoloa ja huomiota. Meteli, kiire ja nopeasti muuttuvat tilanteet koettelevat aikuisen kärsivällisyyttä, tunteiden hallintaa sekä työssäjaksamista. Haastavat ohjaustilanteet, jatkuva tuntosarvien herkistely sekä jatkuva läsnä ja saatavilla olo saattavat uuvuttaa ja aiheuttaa kuormittumista. Aikuisen kyetessä yllättävissäkin tilanteissa mukauttamaan toimintaansa, oivaltaa hän jotain uutta ja saa välittömän onnistumisen kokemuksen. Mitä enemmän myönteisiä kokemuksia kertyy, sitä helpompi niistä on selviytyä. Jokaiselle meistä tulee vastaan tilanteita, joissa tulee oivaltamisen ja onnistumisen hetki suuren ponnistelun jälkeen, kun olimme jo melkein antaneet periksi. Saadessamme vielä jakaa tämän oivaltamisen ja onnistumisen hetken jonkun kanssa, tunne on vieläkin voimakkaampi. (Ahlstrand 2017, 87, 89.)

4 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Päivittäiseen toimintaan liittyvät käytänteet luovat pohjan niin toimivalle säätelylle kuin oppimisellekin, koska ne auttavat lasta keskittämään tarkkaavuutensa yhteisen toiminnan kannalta merkitykselliseen tekemiseen, jättämään häiriöt huomiotta sekä sitoutumaan meneillään olevaan toimintaan. Materiaalipankin avulla kasvattajilla on mahdollisuus tukea lapsen itsesäätelyn taitoja ja hyvin mietityt siirtymä- ja odottelutilanteet sitouttavat lasta meneillään olevaan toimintaan. Nämä itsesäätelyä vahvistavat hetket, jotka usein ajoittuvat ohjattujen tuokioiden ulkopuolelle, liittyvät juuri muun muassa siirtymätilanteisiin. Vapaat tilanteet ja siirtymätilanteet voivat olla lapsille hankalia, etenkin jos on haasteita säädellä omaa käyttäytymistään. Materiaalipankki ja sen käyttäminen tukee lasten suoriutumista juuri näissä tilanteissa, pitäen mielenkiintoa ja motivaatiota yllä.

Pienten lasten toiminnanohjauksen taidot kehittyvät nopeasti, erityisesti 3-5 vuotiaiden toiminnanohjauksen taidot kehittyvät suurin harppauksin. Tässä iässä lasten toiminnanohjauksen väliset erot alkavat myös korostua, siksi kehittyvien toiminnanohjaustaitojen tukeminen onkin olennaisen tärkeää näissä lapsuuden varhaisissa vaiheissa. Erityisesti tämän ikäisille lapsille, jossa erot alkavat jo korostua, tilanteiden sujuvoittamiseksi materiaalipankin hyödyntäminen erilaisiin odottelu- ja siirtymätilanteisiin, vahvistaa myös lapsen omaa toiminnanohjauksen kehittymistä sekä vahvistaa jo opittuja taitoja.

Tilanteiden strukturoinnissa muutokset ennakoidaan ajoissa, vaikeat tilanteet käydään etukäteen läpi, eikä tilanteissa kiirehditä tai hermostuta. Materiaalipankin myötä päiväkodin struktuuria on mahdollista selkeyttää entisestään, tehden esimerkiksi siirtymätilanteista kiireettömämpiä, kun on valmiina tekemistä mahdollisiin odotteluhetkiin. Tilanne pysyy kasvattajan hallinnassa ja hän toimii tilanteessa rauhallisesti ja kohtaa lapsia sensitiivisesti, tukien lasten itsesäätelyn ja toiminnanohjauksen taitojen hallintaa tilanteissa. Materiaalipankki antaa konkreettisen työkalun kasvattajalle ja ideoita sujuvien siirtymätilanteiden suunnitteluun ja odottelun minimointiin. Lasten tulee kyllä oppia odottamaan omaa vuoroaan, mutta kasvattajien tehtävänä on organisoida toiminta siten, että se on minimoitu.

Kehittämistehtävän aihe on ajankohtainen ja varmasti asia, joka monessa päiväkodissa mietityttää ja johon tulisi kiinnittää tietoisesti huomiota. Toisinaan odottelu- ja siirtymätilanteet ovat pulmallisia, lasten levottomuus tarttuu ja joidenkin lasten itsesääätely- ja toiminnanohjaustaidot venyvät äärimmilleen. Kiinnittämällä huomiota päiväkodin struktuuriin sekä pieniinkin odotteluhetkiin auttaa lasta selviytymään ennen seuraavaan toimintoon siirtymistä, mielenkiinnon pysyessä yllä. Kehittämistehtävä herättelee kasvattajia myös pohtimaan, kuinka monta kertaa päivässä lapset joutuvat odottamaan vuoroaan tai siirtymään toiseen tilaan tai tilanteeseen. Pohtimalla, miten useasti materiaalipankille olisi päivän aikana käyttöä eri tilanteissa, on mahdollista tiedostaa myös niin sanotut turhat siirtymät ja jättää pois ne, mikä osaltaan selkeyttää ja strukturoi päiväkodin arkea.

Kehittämistehtäväni teoriaosuuteen löytyi luotettavaa ja monipuolista lähdemateriaalia alan kirjallisuudesta, artikkeleista ja eri verkkolähteistä. Aineistoni muodostui siirtymä- ja odottelutilanteisiin oleellisimmin vaikuttavista tekijöistä; lapsen itsesäätelystä ja toiminnanohjauksesta ja varhaiskasvatuksen struktuureista, unohtamatta varhaiskasvattajan roolia ja merkitystä. Teoriaosuuden myötä myös oma ymmärrykseni asiaan lisääntyi, vahvistaen sitä, miten tärkeää on etukäteen suunnitella siirtymä- ja odottelutilanteet arjen sujuvoittamiseksi, esimerkiksi Kannisen ja Sigfridsin listan avulla. Siirtymätilanteet ovat oivallisia hetkiä vahvistaa lapsen itsesäätely- ja toiminnanohjaustaitoja. Teorian myötä korostuu kasvattajan malli sekä sensitiivinen vuorovaikutus, unohtamatta myönteistä palautetta ja kannustusta, jotka ovat tehokkaita tapoja vaikuttaa lapsen käytökseen.

Kehittämistehtävän liitteenä oleva materiaalipankki sujuvoittaa toimintaa, antaa ideoita ja vinkkejä. Jokainen kasvattaja ja ryhmä voi nostaa materiaalipankista sellaisia leikkejä ja ideoita, joiden kokevat toimivan omalle lapsiryhmälleen. Leikit ja vinkit materiaalipankkiin valittiin sen perusteella, jotta ne olisi helppo toteuttaa käytännössä päiväkodissa. Materiaalipankkia elävöitettiin Papunetistä sekä Pixabay:stä löytyvin kuvin. Kokonaisuudessaan prosessi sujui alkuperäisten suunnitelmien mukaisesti.

Materiaalipankin käyttöönoton jälkeen olisi mielenkiintoista tehdä kyselyä materiaalinpankin käytöstä, sen vaikeudesta/helppoudesta. Olisi mukava saada tietoa, puuttuuko sieltä jotain olennaista, sekä myös käytännön toteutuksen myötä havaintoja

siitä, onko materiaalipankin käytöllä ollut vaikutusta käytännössä ja ovatko lasten itsesäätelyn ja toiminnanohjauksen taidot kehittyneet. Kiinnostavaa olisi myös tutkia, millä tavalla lasten osallisuus on ehkä lisääntynyt materiaalipankin käyttöönoton jälkeen. Materiaalipankkia olisi myös mahdollista levittää eri päiväkoteihin ja jokainen päiväkotijoukko voisi nostaa sieltä heidän tarpeisiinsa sopivia ideoita, joita toteuttaa käytännössä. Toivoisin, että tämän työni kautta varhaiskasvattajille avautuisi ideoita ja näkökulmia, jotka toisivat uusia tuulahduksia arkeen.

LÄHTEET

- Ahlstrand, A. 2017. Moikataan varpailla: Oivalluksia ohjaamisesta, liikkumisesta ja oppimisesta. Helsinki: Opike.
- Aro, T. 2011. Miten ymmärrämme itsesäätelyn? Teoksessa: T. Aro & M-L. Laakso (toim.) Taaperosta taitavaksi toimijaksi – Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. Porvoo: Bookwell Oy, 10-18.
- HUS - Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri. Ei päiväystä. Toiminnanohjaus. [Verkkosivu]. [Viitattu 6.9.2020]. Saatavana: https://www.hus.fi/sairaanhoito/sairaanhoitopalvelut/foniatria/lapsen_neuropsykologinen_arvio/toiminnanohjaus/Sivut/default.aspx
- Järvinen, K. & Mikkola, P. 2015. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Pedatieto Oy.
- Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Keskitytään. 2020a. Lapsen itsesäätelyn ja toiminnanohjauksen ongelmat. Niilo Mäki Instituutti. [Verkkosivu]. [Viitattu 19.9.2020]. Saatavana: <https://www.xn--keskitytn-22aa.fi/leke/tietoa-vanhemmille/lasten-itsesaatelyn-ja-toiminnanohjauksen-ongelmat/>
- Keskitytään. 2020b. Miksi leikki on tärkeää? Niilo Mäki Instituutti. [Verkkosivu]. [Viitattu 19.9.2020]. Saatavana: <https://www.xn--keskitytn-22aa.fi/leke/tietoa-vanhemmille/miksi-leikki-on-tarkeaa/>
- Keskitytään. 2020c. Mitä on itsesäätely ja toiminnanohjaus? Niilo Mäki Instituutti. [Verkkosivu]. [Viitattu 19.9.2020]. Saatavana: <https://www.xn--keskitytn-22aa.fi/leke/tietoa-vanhemmille/mita-on-itsesaately-ja-toiminnanohjaus/>
- Kiintymysvanhemmuusperheet ry. 1.1.2018. Mitä on tunteisen sanoittaminen? [Verkkosivu]. [Viitattu 20.9.2020]. Saatavana: <http://kiintymysvanhemmuus.fi/ukk-mita-on-tunteiden-sanoittaminen/>
- Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Lapsuus.ouka.fi. Ei päiväystä. Sujuva arki – päivärytmi. [Verkkosivu]. [Viitattu 15.7.2020]. Saatavana: <https://lapsuus.ouka.fi/sujuva-arki/paivarytmi/>
- Lehtisare, S. Ei päiväystä. Toimiva arki visuaalisin keinoin – opas visuaalisuuteen lasten ohjauksessa. Tampereen kaupunki. [Verkkosivu]. [Viitattu 14.9.2020]. Saatavana: https://www.tampere.fi/liitteet/t/6C7luInOe/Toimiva_arvi_visuaalisin_keinoin.pdf

- Livingston, H. 2016. Miten auttaa lasta siirtymätilanteissa? [Verkkosivu]. [Viitattu 15.7.2020]. Saatavana: <https://www.familyboost.fi/miten-auttaa-lastasiirtymatilanteissa/>
- Pastila, K. 21.11.2017. Apua lasten tunnetaitojen vahvistamiseen. [Verkkosivu]. [Viitattu 20.9.2020]. Saatavana: <https://lapsenmaailma.fi/teemat/kasvu/apua-lasten-tunnetaitojen-vahvistamiseen/>
- Raising Children. 7.6.2019. Self-regulation in young children. [Verkkosivu]. [Viitattu 3.10.2020]. Saatavana: <https://raisingchildren.net.au/toddlers/behaviour/understanding-behaviour/self-regulation>
- Sainio, T., Pajulahti, R. & Sajaniemi, N. 2020. Näin tuet lapsen itsesäätelyä. Hyvinvoinnin pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Scribbr. 16.12.2016. Miten kirjallisuuskatsaus tehdään. [Verkkosivu]. [Viitattu 10.10.2020]. Saatavana: <https://www.scribbr.fi/opinnaytetyon-rakenne/kirjallisuuskatsaus-opinnaytetyo/>
- Stonewall day care center. 16.2.2017. What is Self-Regulation in Young Children? [Verkkosivu]. [Viitattu 3.10.2020]. Saatavana: <https://www.stonewalldaycare-center.com/self-regulation-young-children/>
- Trogen, T. 10.9.2018a. Itsesäätely. [Verkkosivu]. [Viitattu 19.9.2020]. Saatavana: <https://positiivinenkasvatus.fi/uncategorized/vahvuus-2-itsesaately/>
- Trogen, T. 18.9.2018b. Rauhoittumisaikaa – lapsen itsesäätelyn tueksi. [Verkkosivu]. [Viitattu 19.9.2020]. Saatavana: <https://positiivinenkasvatus.fi/itsesaatelyn-abc/rauhoittumisaikaa-lapsen-itsesaatelyn-tueksi/>
- Trogen, T. 2020. Positiivinen kasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Opetushallitus. [Verkkosivu]. [Viitattu 12.9.2020]. Saatavana: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

LIITTEET

Liite 1. Odotteluleikkejä ja vinkkivitosia siirtymätilanteisiin

Odotteluleikkejä ja vinkkivitosia siirtymätilanteisiin

HEI SINÄ, VARHAISKASVATUKSEN AMMATTILAINEN!

Tässä sinulle työsi tueksi materiaalipankki odottelu- ja siirtymätilanteisiin. Materiaalipankkiin on koostettu kaikkea lapsia osallistavaa toimintaa, jota lapset voisivat myös mahdollisimman omaehtoisesti käyttää ja toteuttaa. Ensin on koottu erilaisia odotteluleikkejä, joita lapset joitain kertoja leikittyään osaavat varmasti myös itseohjautuvasti aloittaa. Jokaiseen leikkiin, mihin tarvitset jotain rekvisiittaa, on myös kerrottu, mitä tarvitset toteutukseen.

Kerättyjen odotteluleikkien ja vinkkien ajatuksena on, että kasvattajana saavut paikalle heti kun vain ehdit, valvomaan ja tarvittaessa auttamaan. Sinulle jäisi kuitenkin enemmän valvojan ja tukijan rooli ja lapset voisivat jo itse aktivoida itseään, eikä heidän tarvitsisi vain odottaa esimerkiksi sisälle tultaessa, että koskahan muut ovat riisuneet. Päiväkotiarjessa voit esimerkiksi valita lapsiryhmästä kaksi apulaista, jotka päivittäin vaihtuvat. Nämä apulaiset olisi mahdollista päästää vaikkapa ensin sisälle ja riisuttuaan he valmistelisivat jonkin odotusleikeistä. Muiden lasten tullessa tilaan, apulaiset aloittaisivat jo leikin, eikä lasten tarvitsisi vain istua ja odottaa, että kaikki ovat valmiina.

Siirtymätilanteissa useissa vinkeissä voit ottaa myös lapset mukaan ideoimaan ja toteuttamaan. Ota käyttöön sellaisia ideoita ja vinkkejä materiaalipankista, joiden koet olevan sopivia omalle lapsiryhmällesi ja vastaavan lasten mielenkiinnonkohteita ja ikätasoa. Pohdi, olisiko eri odotteluleikkien tarvikkeet koottu esimerkiksi johonkin lipastoon, laatikkoon taikka isoon työkalupakkiin, mistä lasten niitä olisi sitten helppoa hyödyntää. Ja olisiko käytävälle ripustettu pussi, josta voit nopeasti napata vinkin siirtymätilanteeseen.

Ideoita materiaalipankin odotteluleikeiksi ja vinkkejä siirtymätilanteisiin on koottu yhteistyötahon kasvattajilta sekä päiväkodin lapsilta. Edellä mainittujen lisäksi olen koonnut vinkkejä netti- ja kirjalähteistä sekä hyödyntänyt omaa kokemustani.

Iloisia onnistumisia siirtymiin ja odotteluhetkiin!

Satu Hautala

SISÄLTÖ

ODOTTELULEIKKEJÄ.....	6
Aarteen etsintä.....	6
Automerkki.....	6
Elefanttimarssi	7
Eläintaikuri	7
Esineen arvaus tunnustelemalla	7
Etsi parit.....	8
Hiiren häntä	8
Hymyn heitto	8
Junaleikki	9
Juokseva hiiri	9
Kapteeni käskää	9
Kilikili pukki	10
Kilpa-autot.....	10
KIM - leikki	10
Kommervenkka.....	11
Kuuletko kellon?	11
Laiva on lastattu.....	11
Langanpätkät liikkeelle.....	12
Lentää, lentää lehmät lentää.....	12
Liikepussi	12
Liinalaulu.....	13
Maalari maalasi taloa	13
Matki, miten eläin liikkuu	13
Mikä on muuttunut?	14
Nenäliinan pudotus	14
Palikkatorni	14
Pallo liikkeelle	15
Peukkupaini	15
Puu – pensas – kallio - kivi	15
Rikkinäinen puhelin.....	16

Sammakko ja kurki.....	16
Samppa, Vainu, Rekku ja Rolle	16
Sarvet, sarvet.....	16
Siksak sokkelo	17
Silmät kiinni nyt, jalasta kiinni nyt.....	17
Talonpoika	17
Taikapallo	18
Timantin etsintä	18
Tuhatjalkainen	18
Tunnustelupussi.....	19
Tuntoleikki.....	19
Värijahti.....	19

VINKKIVITOSIA SIIRTYMÄTILANTEISIIN 20

Bussilaulu	20
Hauskat eläimet	21
Kuperkeikalla toimintaan.....	21
Kyykyssä käsien pesulle	21
Käärmeenä kiemurrellen käytävällä.....	22
Lasten mahtava temppurata	22
Liikuntakortit.....	22
Luovasti liikkuen paikasta toiseen.....	22
Mato Matala	23
Paikasta toiseen rataa pitkin	23
Pienen pieni veturi	23
Porttikortit.....	24
Potkutellen ja pomppien pihalle	24
Seuraa johtajaa.....	24
Seikkailureitti unimaahan	25
Tasapainoilua hernepusseilla	25
Vekkulit viestit.....	26
Viikko vaikkapa varvistellen	26
Villalankaparit	26

Villasukkaluistelu	27
Vuoren yli tai sillan ali	27
Ylläripussi	27
LÄHTEET	28

ODOTTELULEIKKEJÄ

Voit valita muutamia odotteluleikkejä kerrallaan ja varata niihin välineet valmiiksi esimerkiksi koriin. Lasten on helppo oppia muutamia erilaisia leikkejä. Kasvattajana havainnoit, milloin koriin vaihdetaan uusia leikkejä. Jos leikkiin ei tarvitse erikseen mitään materiaaleja, voit laittaa koriin vaikkapa kuvakortin tai lelun, joka kertoo lapsille, mikä leikki on kyseessä, esimerkiksi Elefanttimarssi -laululeikki. Osaa leikeistä on helppoa toteuttaa, vaikka eteisessä, ilman leikkitarvikkeita.

Aarteen etsintä

Yksi leikkijöistä piilottaa sovittuun tilaan pienen esineen. Muut lapset odottavat oven ulkopuolella sen aikaa. Kun aarre piilotettu, muut leikkijät tulevat tilaan sitä etsimään. Piilottaja voi antaa muille leikkijöille vinkkejä: Kuumenee/ kylmenee/ polttaa, riippuen ovatko lapset lähellä vai kaukana aarteesta. Aarteen löytäjä on seuraava piilottaja.

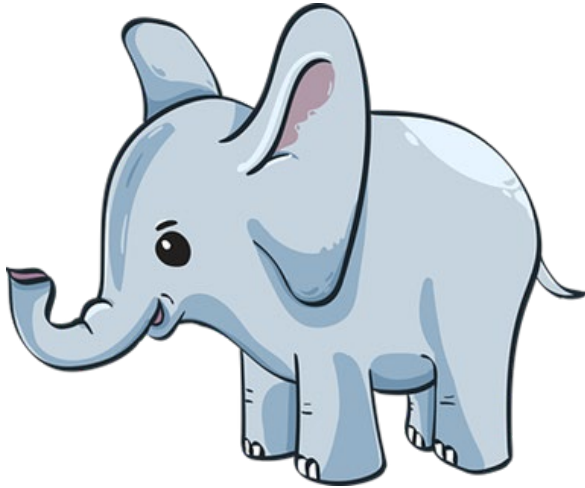
Leikkiin tarvitaan: Leikkitimantti, lego, nappi, mikä tahansa pieni esine.

Automerkki

Jokainen lapsi valitsee mielikuvitus autolleen merkin ja/tai värin. Kun autot on esitelty, ne hurautetaan käyntiin. Yksi lapsista/aikuisista näyttää liikennevaloja, vihreää tai punaista. Vihreällä mennään ja punaisella pysähdytään. Jos palaa sininen valo, tarkoittaa se, että poliisi tulee paikalle, jolloin kaikki lapset menevät selälleen makaamaan lattialle ja nostavat jalat ja kädet kohti kattoa ja poliisi käy tarkistamassa jokaisen auton renkaat (jalat ja kädet). Kun autot ovat kulkeneet tilan päästä päähän, vaihdetaan valojen näyttäjää.

Leikkiin tarvitaan: Kartongista leikatut ympyrät; punainen, sininen ja vihreä.

Elefanttimarssi

Lapset ovat tilassa ja yksi lapsista aloittaa kävelemään tilassa ja muut laulavat: *"Yksi pieni elefanti marssi näin, aurinkoista tietä pitkin eteenpäin. Koska matka oli hauska niin, pyysi hän mukaan yhden toverin."* Lapsi ottaa yhden lapsen peräänsä kulkemaan ja laulu jatkuu. *"Kaksi ...pyysivät he mukaan yhden toverin. Kolme... Neljä...."* Kunnes kaikki

lapset kulkevat jonossa, voidaan siirtyä esimerkiksi pukemaan tai ruokailutilaan.

Korissa voi olla vaikka kuva elefantista, jolloin jokainen lapsi tietää, että jos joku ottaa ko. kuvan, tarkoittaa se, että lauletaan elefanttimarssi -laulu.

Eläintaikuri

Leikkijät istuvat piirissä ja yksi leikkijöistä on taikuri. Taikurin koskettaessa piirissä istujaa taikasauvallaan, hän taikoo leikkijän joksikin eläimeksi. Tällöin leikkijä muuttuu taikurin mainitsemaksi eläimeksi ja alkaa liikkua ja äännellä eläimen tavoin. Taikuri taikoo leikkijät, jolloin kaikista tulee sama eläin. Taikurin huutaessa "paikka", eläimet jäävät paikalleen ja taikuria vaihdetaan.

Leikkiin tarvitaan: Taikasauva tai jokin muu "keppi"

Esineen arvaus tunnustelemalla

Leikkijät pitävät kätensä selän takana ja jokainen saa esineen käteensä. Leikkijät tunnustelevat omaa esinettään ja arvaavat, mistä esineestä on kyse. Jokainen leikkijä arvaa vuorollaan ja kun leikkijä on arvannut mikä esine voisi olla, saa hän katsoa menikö arvaus oikein.

Leikkiin tarvitaan: Yhtä monta esinettä kuin leikkijää. Voidaan käyttää samoja esineitä kuin tunnustelupussi -leikissä (s.19).

Etsi parit

Kasvattaja on etsinyt valmiiksi erilaisia esineitä pussiin. Tavaroista muodostuu aina parit, esimerkiksi lyijykynä ja teroitin tai leikkihaarukka ja veitsi. Leikkijät istuvat piirissä ja pussi laitetaan kiertämään. Jokainen saa vuorollaan kaivaa pussista yhden

yhteen kuuluvat esineet.

Leikkiin tarvitaan: Pussi, lyijykynä – teroitin, leikkihaarukka – leikkiveitsi, leikkikannu – leikimuki, villasukka – lankakerä, rumpu – kapula, pipo – huivi, juna – raidepala jne.

Hiiren häntä

Yksi leikkijöistä pyörittää narua matalalla. Toiset leikkijät seisovat pyörittäjän ympärillä ja yrittävät hypätä narun yli aina, kun se tulee kohdalle. Jos joku sotkeutuu naruun, hänestä tulee pyörittäjä.

Leikkiin tarvitaan: narua, esim. hyppynaru.

Hymyn heitto

Leikkijät istuvat piiriin. Joku alkaa hymyillä, vetää kädellään hymyn pois kasvoiltaan ja osoittaa jotakuta. Hymyn vastaanottanut henkilö aloittaa hymyilemisen ja heittää sen seuraavaksi jollekin muulle. Toiset eivät saa nauraa, eivätkä hymyillä. Se, joka nauraa, joutuu pelistä pois. Tai siirtyy seuraavaksi esimerkiksi pukemaan.

Junaleikki

Valitaan lapsista yksi, joka laittaa veturinkuljettajan hatun päähän. Lauletaan laulua: ”*Pienen pieni veturi, aamulla keran, hieroi hyvin savuisia silmiään. Sitten se pihisi ja puhisi ja yski: Tsuku tsuku tsuku tsuku, lähdetään!*” Lapset laulavat ja veturinkuljettaja kulkee tilassa. Laulun lopuksi lapsi antaa hattunsa jollekin toiselle lapselle ja laulu lauletaan uudelleen.

Leikkiin tarvitaan: Hattu

Juokseva hiiri

Leikkijät menevät istumaan piiriin ja yksi leikkijöistä valitaan kissaksi piirin keskelle. Kissan silmät sidotaan ja hänestä tulee sokko. Leikkiin tarvitaan hiiri eli kulkuspallo, jota vieritetään leikkijältä toiselle. Kissa yrittää saada hiiren kiinni. Jos se onnistuu, pääsee kissa piiriin ja leikkijöistä valitaan uusi kissa.

Leikkiin tarvitaan: Kulkuspallo

Kapteeni käskee

Leikkijät voivat seisoa tai istua piirissä. Leikin ohjaaja aloittaa sanomalla erilaisia käskyjä. Leikkijöiden täytyy toimia käskyn mukaan aina, kun alkuun on sanottu ”kapteeni käskee”. Jos kapteenin käskyä ei ole sanottu, leikkijät eivät saa tehdä pyydettyä tehtävää. Leikkijöiden tehdessä väärin tippuu pelistä pois. Käskyt annetaan lasten ikä- ja taitotaso huomioon ottaen. Käskyt voivat olla seuraavanlaisia: istua, seisoa yhdellä jalalla, nostaa kädet ylös, laulaa tai menkää kyykkyy.

Kilikili pukki

Ohjaaja sanoo seuraavan lorun: ”Kili kili pukki, vanha vuohi ukki. Kuinka monta sarvea, pukilla on tallella?” Lorun loputtua ohjaaja nostaa käden leikkijän pään päälle ja leikkijä yrittää arvata, kuinka monta sormea on pystyssä. Sormia voi olla yhdestä kolmeen. Lapset saavat olla myös arvuuttelijana.

Kilpa-autot

Naru, jonka toinen pää on sidottu puukapulaan ja toinen pää pikkuautoon. Lapset istuvat vierekkäin. Autot ovat samassa kohdassa, niin että langat ovat suorina lasten edessä ja lapsilla on puukapula kädessä. Kisan startatessa lapset alkavat kietomaan naruja kapulan ympärille, jolloin autot lähtevät liikkeelle lasta kohti.

Voittaja on se, joka nopeimmin on kietonut narun ja saanut autonsa maaliin.

Leikkiin tarvitaan: Pikkuautoja, naruja, keppi/jäätelötikku/kapula

KIM-leikki

Pöydälle tai lattialle laitetaan pieniä tavaroita kaikkien lasten nähtäväksi. Tavarat käydään yhdessä läpi, jonka jälkeen tavaroiden päälle asetetaan liina. Lapset sulkevat silmänsä, aikuinen tai lapsi ottaa yhden esineen pois liinan alta niin, etteivät leikkijät näe poistettua esinettä. Liina poistetaan ja lasten tehtävänä on arvata, mikä tavaroista puuttuu. Se, joka keksii ensimmäisenä, mikä tavaroista puuttuu, saa poistaa seuraavaksi esineen. Mitä enemmän tavaroita on, sitä haastavampi leikki on.

Leikkiin tarvitaan: Paljon pieniä tavaroita, esim. leluja ja liina

Kommervenkka

Yhdellä leikkijöistä on kädessään peitto. Leikkijät kulkevat lorun tahdissa tilassa. Loru: Kommervenkkaa, vemmerkonkkaa, kommervenkkaa, vemmerkonkkaa... Kun leikin vetäjä (lapsi tai aikuinen) huutaa ”Mukkelismakkelis Maahan! ”, kaikki leikkijät asettuvat maahan kippuraan ja sulkevat silmänsä. Peiton pitäjä peittää jonkun osallistujista ja kehottaa muita nousemaan ylös. Se, joka keksii ensimmäisenä, kuka peiton alla on, saa seuraavaksi olla peiton asettaja.

Leikkiin tarvitaan: Lakana/peitto

Kuuletko kellon?

Yksi lapsista piilottaa huoneeseen raksuttavan kellon, jota lapset etsivät äänen perusteella. Löytäjä on seuraava piilottaja.

Leikkiin tarvitaan: Munakello

Laiva on lastattu

Valitaan aihepiiri, mitä laivaan lastataan, esim. eläimiä, a-kirjaimella alkavia sanoja tai ruokia: ”Laiva on lastattu perunoilla”, minkä jälkeen sanan sanoja pyörittää palloa maatapitkin seuraavalle leikkijälle, joka keksii, millä laiva on lastattu, esim. ”laiva on lastattu riisillä”. Saman sanan saa sanoa vain kerran. Se joka

ei keksi oikeaa sanaa, putoaa pois pelistä.

Leikkiin tarvitaan: Pallo (voidaan toteuttaa myös ilman palloa, jolloin vuoro siirtyy aina vieruskaverille)

Langanpätjän liikkeelle

Jokainen lapsi ottaa yhden langanpätjän rasiasta ja käy vuorollaan asettelemassa sen lattialla, siten että langan toinen pää lähtee siitä, mihin edellinen jäi, muodostaen ison kuvion. Lopuksi lasten kanssa mietitään, mitä kuvio voisi esittää. Jokainen hakee vuorollaan oman lankansa pois.

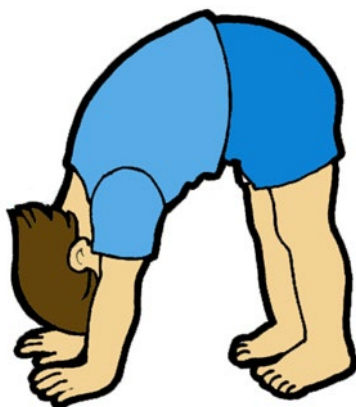
Leikkiin tarvitaan: Rasia sekä paljon erivärisiä ja eripituisia langanpätkiä.

Lentää, lentää lehmä lentää

Leikinjohtaja keksii erilaisia eläimiä tai esineitä ja sanoo ”lentää, lentää, koira lentää” tai ”lentää, lentää lentokone lentää”. Jos mainittu eläin tai asia osaa lentää, leikkijät räpyttelevät käsiään kuin siipiä. Jos ei lennä, leikkijät eivät saa räpytellä käsiään. Siitä leikkijästä, joka lentää väärässä kohdassa, tulee uusi leikinjohtaja.

Liikepussi

Lauletaan: ”Kuka saa, kuka saa liikepussiin kurkistaa, tillin tallin tömpsis”, jonka jälkeen yksi lapsista saa tulla nostamaan liikepussista kortin, jossa kuva liikkeestä. Liikkeen tehtyä, lauletaan laulu uudelleen ja seuraava lapsi nostaa kortin.

Leikkiin tarvitaan: Pussi, jossa erilaisia jumppaliikekortteja, jotka osoittavat liikkeen. Korttien kuvat voidaan kuvata myös ryhmän lapsia malleina käyttäen.

Esimerkiksi: Kurkottaa sormet varpaisiin – varvistaa korkealle – taivuttaa käsiä puolelta toiselle – maata selällään jalat ja kädet kohti kattoa – mennä kyykkyyn – hypätä – yhdellä jalalla seisona.

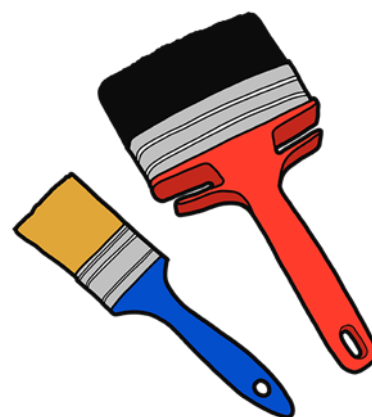
Liinalaulu

Lapset istuvat piirissä. Yhdellä lapsella on huivi/liina/harso. Lauletaan laulua: *"Kier-
rän kuljen näin. Mis on ystävään? Mä liinan hälle levitän, ja poskeansa silitän. Sä oot
mun ystävään."* Lapsi menee huivin kanssa yhden lapsen luo, levittää huivin lapsen
syliin ja silittää poskea ja menee omalle paikalleen. Laulu lauluteen uudelleen ja
lapsi, jolla on huivi saa kiittää vuorostaan huivin kanssa.

Leikkiin tarvitaan: Huivi, liina tai harso

Maalari maalasi taloa

Lapsella on kaksi pensseliä, sininen ja punai-
nen. Muut istuvat piirissä. Lapsi kiittää piiriä ja
pysähtyy jonkun lapsen kohdalle. Muut lausuvat
lorua: *"Maalari maalasi taloa, sinistä ja punaista,
illan tullen sanoi hän, nyt mä lähden tästä ta-
lostä pois."* Lapsi on maalannut toisen lapsen
selkään, joko punaisella tai sinisellä pensselillä.
Lorun loputtua hän arvaa onko kyseessä ollut si-
ninen vaiko punainen pensseli. Jos arvaa oikein,
pääsee maalariksi, jos väärin maalari ei vaihdu.

Leikkiin tarvitaan: Kaksi pensseliä (voi olla myös itse askarreltuja esimerkiksi kar-
tongista ja huovasta)

Matki, miten eläin liikkuu

Jokainen lapsi nostaa vuorollaan
yhden kuvakortin/eläimen ja esit-
tää pantomiimina ko. eläintä.
Muut lapset arvaavat mikä eläin
on kyseessä.

Leikkiin tarvitaan: Pussi, jossa
joko kuvina eri eläimiä TAI leluina.

Mikä on muuttunut?

Ideana on olla tarkkasilmäinen ja huomata, miten kaveri muuttuu. Lapsista yksi kerrallaan muuttaa yhden asian itsessään, käärii esimerkiksi hihan, avaa tukan tms. Muut lapset laittavat silmät kiinni ja kun muuttuja valmis, avaavat silmänsä ja yrittävät arvata, mikä on muuttunut? Oikein arvannut on seuraava muuttuja.

Nenäliinan pudotus

Leikinhjaaja (lapsi tai aikuinen) pudottaa nenäliinan. Kun nenäliina on ilmassa, kaikkien pitää nauraa kovaa. Heti, kun nenäliina koskettaa maata, nauru lakkaa. Nenäliinaa voidaan pudottaa muutaman kerran.

Leikkiin tarvitaan: Nenäliina.

Palikkatorni

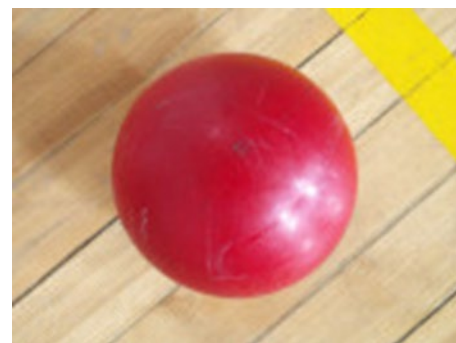
Leikkijöille annetaan puupalikoita, joista on tarkoitus pienissä ryhmissä rakentaa mahdollisimman korkea torni. Jokainen leikkijä saa vuorollaan laittaa palikan torniin.

Leikkiin tarvitaan: Iso kasa puupalikoita.

Pallo liikkeelle

Lapset istuvat piirissä vierekkäin jalat yhdessä. Taustalla soi musiikki. Lapset yrittävät siirtää palloa ilman käsiä toisilleen, myötöpäivään mahdollisimman nopeasti, kuitenkin niin, ettei pallo karkaisi. Kun musiikki loppuu, se kenen jaloilla pallo on, siirtyy seuraavaan toimintaan, esim. pukemaan. Kun leikkijöitä enää muutamia jäljellä, voidaan palloa pyörittää leikkijältä toiselle.

Leikkiin tarvitaan: Musiikkisoitin ja pallo

Peukkupaini

Jokaisella lapsella on pari. He ottavat kättelyotteen. Leikkijät liikuttelevat peukaloitaan, pyrkimyksenä väistellä kaverin peukaloa. Se, kumpi leikkijöistä saa peukalonsa toisen peukalon päälle voittaa peukkupainin.

Puu-pensas-kallio-kivi

Leikkijät menevät istumaan riviin ja leikin vetäjä sanoo satunnaisessa järjestyksessä puu/pensas/kallio/kivi -sanoja ja leikkijät vaihtavat nopeasti asentoja sanojen mukaan.

Puu: seisten, kädet pään yläpuolelle ojennettuina.

Pensas: Polviseisonnassa.

Kallio: Kippurassa, jalat vatsan alle vedettynä.

Kivi: Vatsallaan

Leikkiin tarvitaan: Pienessäkin tilassa voi leikkiä. Kuvakortit (puu, pensas, kivi, kallio) lapsille leikin tueksi. Voi näyttää vain kuvaakin, ja muut tietävät asennon, mihin mennä. Mahdollisuus visioida millä tahansa liikkeellä tai kuvalla.

Rikkinäinen puhelin

Leikkijät istuvat piirissä. Leikin aloittaja kuiskaa jonkin lauseen tai sanan vieressään istuvalle. Tämä kuiskaa viestin vieruskaverilleen. Näin jatketaan, kunnes jokainen leikkijä on kuullut huhun. Viimeinen sanoo ääneen, mitä kuuli ja ensimmäinen, mitä oli sanonut.

Sammakko ja kurki

Lapsista yksi on kurki ja loput sammakoita. Kurki soittaa esimerkiksi tamburiinia ja sammakot hyppivät tilassa. Kun soitto lakkaa, sammakot jähmettyvät maahan paikoilleen. Jos kurki näkee jonkun sammakoista liikkuvan, koskee kurki tämän selkään ja sammakko voi siirtyä tilasta seuraavaan toimintaan, kuten pukemaan tai syömään. Leikkiä jatketaan niin kauan, kunnes jäljellä on enää kurki.

Leikkiin tarvitaan: Tamburiini tai jokin muu soitin.

Samppa, Vainu, Rekku ja Rolle

Yksi kuva Ryhmä Haun hahmoista laitetaan jokaiselle neljälle huoneen seinälle. (Voi myös olla jokin muu lapsia kiinnostava asia, eläimet, autot, muumit jne.) Yksi lapsista jää huutajaksi, joka sanoo minkä kuvan luo lapset menevät ja se, joka on hahmon luona viimeisenä, sanoo seuraavaksi hahmon, esim. Vainu ja yrittää ehtiä hahmon luo. Viimeiseksi jäänyt sanoo taas seuraavan hahmon.

Leikkiin tarvitaan: Kuvat Sampasta, Vainusta, Rekusta ja Rollesta (tai neljä mitä tahansa kuvaa) ja sinitarraa.

Sarvet, sarvet

Leikinjohtaja sanoo erilaisia eläimiä, kuten "sarvet, sarvet etana". Jos eläimellä on sarvet, leikkijät laittavat peukalot pystyyn. Jos eläimellä ei ole sarvia, leikkijät antavat peukaloiden osoittaa maata vasten.

Siksak Sokkelo

Kaksi leikkijää seisoo vastakkain ja he pitävät twist-narua käsissään. He sanovat yhteen ääneen "siksak sokkeloks" ja tekevät samalla käsien ja jalkojen avulla narusta sokkelon. Tämän jälkeen muut leikkijät yrittävät pujotella sokkelon läpi ilman, että osuvat naruun. Vuoro vaihtuu aina kun tulee osuma.

Leikkiin tarvitaan: Twist-narua

Silmät kiinni nyt, jalasta kiinni nyt

Aikuinen tai lapsi sanoo tilassa oleville leikkijöille, että "silmät kiinni nyt, jalasta kiinni nyt" Lapset laittavat silmät kiinni, ottavat jalasta kiinni ja yrittävät seistä yhdessä jalalla mahdollisimman pitkään tasapainotellen. Voittaja on se, joka pystyy seistä silmän kiinni ja yhdessä jalalla pisimpään. Voittaja sanoo seuraavaksi "silmät kiinni nyt.."

Leikkiin tarvitaan: Halutessaan kuvakortti, joka kertoo leikistä

Talonpoika

Valitaan pieni esine, joka mahtuu nyrkin sisään. Esine piilotetaan kädet selän takana jompaan kumpaan käteen ja kädet laitetaan nyrkkiin. Nyrkit asetetaan päällekkäin ja lausutaan loru: "Kummassako kerroksessa talonpoika asuu, ylhäällä vai alhaalla, vai onko se muuttanut kokonaan pois". Lorun aikana nyrkit vaihtavat vuorotellen paikkaa. Kun loru loppuu, arvataan, onko esine alemmassa vai ylemmässä nyrkissä. Jos leikkijöitä on useita, voidaan valita yksi, joka arvaa kummassa "kerroksessa" esine eli talonpoika on. Jos hän arvaa oikein, tulee hänestä uusi arvuuttelija.

Leikkiin tarvitaan: Pieni esine, kuten, nappi, pikkulego tms.

Taikapallo

Taikapalloon tarvitaan kulkuspallo. Aikuinen tai lapsi heittää kulkuspallon ilmaan ja leikkijät tekevät sovitulla tavalla sillä välin, esimerkiksi sihisevät. Kun pallo osuu maahan, täytyy tekeminen lopettaa heti. Tekemistä vaihdetaan jokaisella kerralla.

Leikkiin tarvitaan: Kulkuspallo.

Timantin etsintä

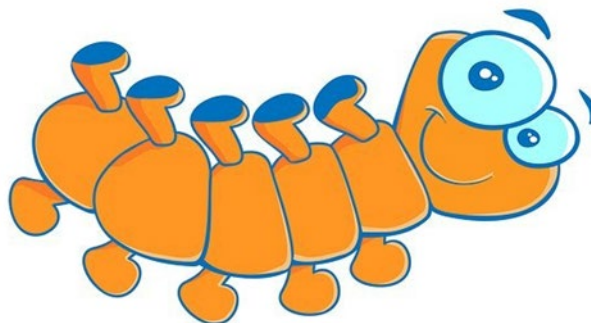
Ohjaaja on laittanut valmiiksi pussiin makaroneja ja jokaiselle lapselle oman timantin, joka voi olla kivi tai helmi. Jokainen saa vuorolleen yrittää etsiä timanttia pussista. Odotteluleikkinä, esimerkiksi aina se, joka löytää timantin menee vessaan ja pukemaan.

Leikkiin tarvitaan: Kangaspussi tms., makaroneja ja timantti (kivi, helmi, nappi..)

Tuhatjalkainen

Taustalle laitetaan soimaan rytmikästä musiikkia. Leikkijät menevät konttausasentoon ja lähtevät konttaamaan piirissä. Jonkin ajan kuluttua otetaan edellä olevan jaloista kiinni, niin että muodostuu konttaavia pareja. Pareja yhdistämällä saadaan lopulta yksi pitkä tuhatjalkainen, jossa kaikki konttaavat yhdessä. Piiri voidaan katkaista ja tuhatjalkainen pääsee kiertämään vapaasti.

Leikkiin tarvitaan: Taustamusiikkia (voi leikkiä myös ilman)

Tunnustelupussit

Tunnustelupusseihin voi laittaa erilaisia esineitä, kuten teippiirullan, kiven, huovutusvillaa tai legopalikan. Pussit voidaan laittaa myös pöydälle ja lapset tunnustelevat ja arvuuttelevat esineitä silloin vuorollaan. Leikkijät saavat tunnustella esineitä pussin päältä tai laittaa kätensä pussin sisään riippuen esineestä.

Leikkiin tarvitaan: Pussi sekä erilaisia esineitä (teippiirulla, kivi, legopalikka, pikku-auto, kynä jne.)

Tuntoleikki

Lapset laittavat silmät kiinni. Aikuinen/lapsi koskettaa leikkijöitä pumpulitupolla ja lapset osoittavat sormella tai kertovat, mihin häntä koskettiin.

Leikkiin tarvitaan: Pumpulituppo

Värijahti

Lapset seisovat piirissä. Yksi lapsista sanoo vuorotellen värin ja liikkeen. Lapsi/lapset, joilla kyseistä väriä vaatteissa tekee liikkeen. Vuoro vaihtuu piirissä seuraavalle.

VINKKEJÄ SIIRTYMÄTILANTEISIIN

Siirtymiä voi tehdä eri tavalla leikkien ja liikkuen. Siirtymätilanteisiin voi tehdä tempuradan, jota pitkin aamupäivän aikana siirrytään aamupalalta toimintaan, toiminnasta pukemaan ja pukemasta ulkoilemaan. Temppurataan voi yhdistää vaikkapa mielikuvitusseikkailun. Lattiaan voi olla teipattuna ruutuhyppelypaikka tai hypypynarut kulkemassa käytävällä, jota pitkin tasapainotellaan toiminnasta toiseen.

Siirtymiä voi mennä vaikkapa lentämällä, kädet sivuille ja menoksi. Tai kaverin olkapäistä kiinni ja juna puksuttamaan ”tsuku tsuku”. Tai puetaan päälle mielikuvitusellinen uimarengas ja uimalasit, ja ei kun uimaan. Tai ollaan pieniä hiiriä, jotka hiipivät hiljaa pikkuaskelin, niin että kuuluu vain pienen pieni piipitys.

Bussilaulu

Kaikki hyppäävät pareittain mielikuvitusbussiin ja yhdessä ajetaan kasvattaja kuljettajana ja lauletaan Fröbelin palikoiden bussilaulua ja pysähdytään leikkimään laulun liikkeitä.

*Pyörät ne pyörivät ympäri ympäri ja ympäri
Pyörät ne pyörivät ympäri koko päivän!*

(Tehdään käsillä pyörivää liikettä. "Koko päivän" kohdassa taputetaan tavut joka säikeistössä)

*Pyyhkijät pyyhkivät viuh viuh viuh
ja viuh viuh viuh ja viuh viuh viuh
Pyyhkijät pyyhkivät viuh viuh viuh.
Koko päivän!*

(Käsillä matkitaan auton pyyhkijöiden edestakaista liikettä.)

*Torvi se töötötti tööt tööt tööt
ja tööt tööt tööt ja tööt tööt tööt
Torvi se töötötti tööt tööt tööt
koko päivän!*

(Kädellä "painetaan torvea".)

*Matkustajat ajella hytkytti ja hytkytti ja hytkytti
Matkustajat ajella hytkytti
koko päivän!*

(Hytkytään paikoillaan)

Hauskat eläimet

Valmista eläinaiheiset kortit ja keksi kortteihin eläimeen sopiva liikkumistapa (esim. flamingo - yhdellä jalalla hyppely, karhu - karhukävely, rapu - rapukävely, etana - hidas ryömiminen jne.). Käytä pussia siirtymätilanteissa. Pussin tullessa lapsille tuuksi, sen voi ripustaa oven kahvaan lasten saataville, ja he voivat käyttää sitä myös omaehtoisesti.

Leikkiin tarvitaan: Kangaspussi, eläinaiheiset kortit, joihin mietitty liikkumistapa.

- Flamingo – yhdellä jalalla hyppely
- Karhu – karhukävely
- Rapu – rapukävely
- Etana – hidas ryömiminen
- Sammakko – sammakkohyppely
- Tipu – tipuaskleet jne.

Kuperkeikalla toimintaan

Siirryttäessä ryhmään, nukkariin tai muuhun toiseen tilaan liikutaan kuperkeikalla etuperin tai takaperin. Matkalle on voitu laittaa patjoja, joiden kohdalla tehdään kuperkeikka, tarvittaessa kasvattajan avustamana.

Kyykyssä käsienpesulle

Jokainen lapsi keksii liikkeen vuorollaan. Uusi liike keksitään aina esimerkiksi maanantaisin. Kun lähdetään käsienpesulle, tehdään viikon liike. Liike voi olla etene mistä jollakin tietyllä tavalla (kyykyssä, varpaillaan, isoilla askelilla, konkaten jne.), se voi olla myös tietty määrä tiettyä liikettä.

Käärmeenä kiemurrellen käytävällä

Käytävällä liikutaan eri liikkumistapoja hyödyntäen (kontaten, ryömien, hyppien, käärmeenä kiemurrellen) niin, että toiminnan valitsee lapsi tai kasvattaja tilanteen mukaan.

Lasten mahtava temppurata

Siirryttäessä toiminnasta toiseen tai paikasta toiseen voidaan tehdä lasten kanssa yhdessä temppurata käyttäen hyödyksi päiväkodista löytyviä tavaroita, esimerkiksi penkkejä, tunneleita, muotolaattoja, hernepusseja, pöytiä, pehmopaloja, patjoja, naruja..

Leikkiin tarvitaan: penkki, leikkitunneli, muotolaatat, hernepusseja, pöytiä, pehmopaloja, patjoja, narua.

Liikuntakortit

Eteisessä on liikuntakortteja pussissa tai seinillä esillä, joista voi valita liikkumistavan. Lapset voivat myös omaehtoisesti toteuttaa liikuntaleikkiä odotustilanteissa ja leikeissään liikuntaleikkipusseja apuna käyttäen.

Leikkiin tarvitaan: Kangaspussi, kuvakortteja erilaisista liikkeistä. Voi käyttää myös sivun 12 liikepussia.

Luovasti liikkuen paikasta toiseen

Siirtymätilanteissa hyödynnetään käytävää laittamalla lattialle teippi, jota pitkin kuljetaan eri tavoin esim. yli hyppien puolelta toiselle, teippiä pitkin hyppien, eteenpäin tai taaksepäin kävellen, tipuaskelin, juosten, rapukävelyllä, välillä pysähtyen jne.

Lisäksi seiniin ja lattiaan voi kiinnittää käden ja jalan kuvia, joiden osoittamalla tavalla matka kuljetaan. Hyppelyharjoituksia varten voi kiinnittää kilikelloja oven yläkarmeihin eri korkeuksille.

Leikkiin tarvitaan: teippiä, käden ja jalan kuvia, kilikelloja/kulkusia.

Mato Matala

Naru, jota kutsutaan Mato Matalaksi. Lasten siir-
tyessä hakemaan ruokaa, naru laitetaan päivit-
täin lattialle eri muotoihin. Lapset kulkevat ohjei-
den mukaisesti, miten milloinkin narun päältä.

Leikkiin tarvitaan: narua

Paikasta toiseen rataa pitkin

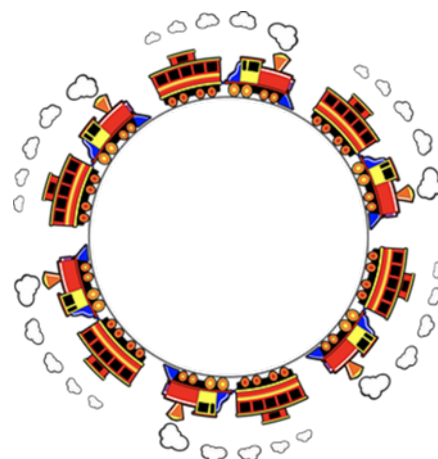
Liikutaan päivän aikana erilaisia ratoja pitkin. Laitetaan lattialle teipillä erilaisia ruu-
dukoita, esim. ruudukkohyppely matkalla vessaan tai eteisessä viivojen seuraami-
nen ja niiden päällä kävely.

Leikkiin tarvitaan: teippiä

Pienen pienen veturi

Kasvattaja on jonon ensimmäisenä ja muut lapset
ovat perässä. Lauletaan ja leikitään yhdessä Pie-
nen pienen veturi -laulu. Kun laulu loppuu, jono läh-
tee liikkeelle.

*Pienen pienen veturi aamulla kerran
hieroi hyvin savuisia silmiään
Sitten se pihisi ja puhisi ja yski
Tsuku tsuku tsuku tsuku lähdetään!*

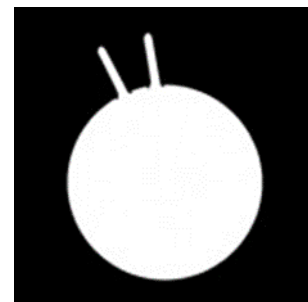
Porttikortit

Päiväkodin portille, sekä ulko-oven pieleen laitetaan postilaatikko, jossa on erilaisia liikkumistapoja kuvaavia kortteja, esim. takaperin kävelyä, hyppyjä, loikkia, hiipimistä. Lapsen on tarkoitus liikkua portilta päiväkodin ovelle kuvan osoittamalla tavalla ja laittaa kortti ulko-oven pielessä olevaan postilaatikkoon. Kotiin lähtiessä lapsi ottaa ulko-ovelta taas kortin ja liikkuu portille kuvan mukaan. Kortit kulkevat lapsen mukana laatikosta laatikkoon.

Leikkiin tarvitaan: Kaksi laatikkoa/postilaatikkoa. Erilaisia kuvakortteja, joissa esim: hyppyjä, loikkia, hiipimistä, konkkausta, piruetteja, tasahyppyjä, varvaskävelyä, sivuloikkia, takaperin kävelyä..

Potkutellen ja pomppien pihalle

Toiminnasta toiseen siirtyessä voi käyttää vaikka potkuautoa tai pomppupalloa, jolla kuljetaan matka esimerkiksi toiminnasta pukemaan, yksi kerrallaan tai pareittain. Siirtymää voi muuttaa vaikkapa kulkemalla mahdollisimman hitaasti/nopeasti tai pienillä/isoilla pompuilla.

Leikkiin tarvitaan: Potkuauto/-mopo tai pomppupallo

Seuraa johtajaa

Yksi leikkijöistä valitaan johtajaksi ja kaikkien on seurattava häntä sekä matkittava kaikkea, mitä hän tekee. Jokainen leikkijä pääsee vuorollaan johtajaksi. Johtaja voi esimerkiksi taputtaa käsiään, nostaa kädet päänsä päälle, kiertää esteitä, hyppiä jne.

Seikkailureitti unimaahan

Päivälepohuoneeseen mentäessä lapset kulkevat seikkailureitin, joka on joka päivä vähän erilainen. Voit ottaa muutaman lapsen kerrallaan mukaan ideoimaan ja rakentamaan reittiä. Reitillä voi olla esimerkiksi:

- erilaisia "kiveltä kivelle" hyppelyitä, tasapainoilua tai puolelta toiselle hyppeilyä viivalla, esimerkiksi maalarinteippi lattiassa
- tunneleita, joko putkitunneli tai tuoleista rakennettu
- sillan ylitystä, esimerkiksi tuolit jonoon, niin että astutaan aina selkänojan yli tuoilta tuolille
- tasapainottelua hernepusseja pään päällä, unikaveri kainalossa
- lepohuoneen oviaukossa "lasersäde verkko", jonka lapset virittävät kuminauhoista ovenkarmeissa oleviin koukkuihin. Tarkoitus on pujotella itsensä oviaukosta ilman että "lasersäde" (eli kuminauha) koskettaa.
- Lapsia voi pyytää kulkemaan rata esimerkiksi väsyneenä/hitaasti/laiskasti

Leikkiin tarvitaan: muotolaattoja, hernepusseja, maalarinteippiä, tunneli, pikku-tuoleja, joustava kuminauha (twist -naru).

Tasapainoilua hernepusseilla

Jaetaan lapsille hernepusseja ja jokainen laittaa oman hernepussin päänsä päälle. Jokainen yrittää kulkea sovitun matkan niin, ettei hernepusseja tipahtaisi. Jos hernepusseja tipahtaa täytyy pysähtyä, laittaa se takaisin pään päälle ja sitten jatkaa matkaa.

Leikkiin tarvitaan: Hernepusseja

Vekkulit viestit

Valitaan ryhmän sisä- ja ulkotiloista esim. neljä kohdetta, joihin jätetään aikuiselle ja lapselle viesti. Viestiin voidaan tehdä kuva ja teksti. Esimerkiksi tuoliin viesti, jossa hyväksytään tuolille kiipeäminen tai viesti liukumäkeen, jossa kerrotaan, että mäkeä pitkin voi kiivetä

ylös.

Leikkiin tarvitaan: Tuoliin viesti → saa kiivetä. Liukumäkeen viesti → saa kiivetä ylös. Kivelle viesti → saa hypätä. Jossain kohtaa käytävää viesti, jossa lupa juosta sekä kehoitus jarruttaa jos kavereita tulee näkyviin.

Viikko vaikkapa varvistellen

Liiku viikoittain lasten valitsemalla tavalla esimerkiksi eteisen ja ruokailutilan väliset matkat. Liike voi vaihtua päivittäin tai viikoittain. Esimerkiksi tasahypyin, yhdellä jalalla, kantapäillä/ varpailla kävellen, rapu kävelyllä, karhun kävelyllä jne.

Villalankaparit

Parien jakaminen ennen siirtymätilannetta. Ohjaajalla on sama määrä noin 30 cm langanpätkiä kuin on pareja. Aikuinen pitää lankanipun keskeltä kiinni ja jokainen lapsi ottaa kiinni yhdestä langanpäästä. Mitä lyhyemmät langat ovat, sitä lähemmäs lapset tulevat toisiaan. Kun aikuinen päästää langoista irti, selvittävät lapset tiensä oman parinsa luokse, kuitenkin kiskomatta langoista. Lopuksi voidaan pareittain siirtyä seuraavaan toimintaa/ulos/syömään jne. Langanpätkistä kiinni pitäen.

Leikkiin tarvitaan: Sama määrä, kuin pareja, noin 30 cm langanpätkiä (samanvärisiä tai monivärisiä).

Villasukkaluistelu

Villasukat jalkaan ja menoksi! Käytävä muuttuu hetkessä luisteluradaksi. Villasukat jalassa voi luistella ja tehdä piruetteja sekä liukua.

Leikkiin tarvitset: Useita pareja villasukkia.

Vuoren yli ja sillan ali

Laita penkki tai tuoli oviaukon eteen, jolloin lapset ylittävät tai alittavat sen aina siirtyessään tilasta toiseen. Penkille ja penkiltä voi myös halutessaan hypätä.

Leikkiin tarvitaan: Penkki tai tuoli

Ylläripussi

Ryhmiin jakautuminen toiminnassa tai siirtymässä. Kangaspussissa on esimerkiksi legopalikoita. Jos ryhmässä on 20 lasta ja tarkoitus on tehdä esimerkiksi 4 ryhmää, on pussissa 20 legopalikkaa jaettuna neljään eri väriin. Jokainen lapsi ottaa vuorotellen pussiin katsomatta yhden palikan. Lopuksi lapset etsivät saman värin saaneita pienryhmäläisiään. Saman voi toteuttaa myös parien muodostamisessa. Oman ryhmän kanssa siirrytään seuraavaan toimintaan.

Leikkiin tarvitaan: Kangaspussi, jossa on esimerkiksi legopalikoita, korkkeja, nappeja, eläinhahmoja tai muuta materiaalia.

LÄHTEET

Ahlstrand, A. 2017. Moikataan varpailla: Oivalluksia ohjaamisesta, liikkumisesta ja oppimisesta. Helsinki: Opike.

Leikitään ja keskitytään. 2020. Etäleikkivinkit. [Verkkosivu]. [Viitattu 27.9.2020]. Saatavana: <https://www.xn--keskitytn-22aa.fi/leke/etaleikkivinkit/>

Leikkipankki. Ei päiväystä. Seuraa johtajaa. [Verkkosivu] [Viitattu 6.9.2020]. Saatavana: <https://leikkipankki.xn--leikkipiv-12ac.fi/Leikit/Tiedot/227>

Leikkipankki. Ei päiväystä. Talonpoika. [Verkkosivu] [Viitattu 6.9.2020]. Saatavana: <https://leikkipankki.xn--leikkipiv-12ac.fi/Leikit/Tiedot/494>

Leikkipäivä. Ei päiväystä. Sata leikkiä. [Verkkosivu]. [Viitattu 20.9.2020]. Saatavana: <https://leikkipaiva.fi/sata-leikkia/>

Liikkuva varhaiskasvatus. 2018. 60 lasten omaa leikkiä -ideaopas. [Verkkosivu]. [Viitattu 5.9.2020]. Digiloikka leikkiin ja lapsen osallisuus -työryhmä & Moilanen, N. (toim.) Saatavana: https://www.liikkuvavarhaiskasvatus.fi/sites/www.ilokasvaaliikkuen.fi/files/tiedostot/lasten_60_idea_ideaopas_web.pdf

Liikkuva varhaiskasvatus. 2018. 100 pientä askelta -ideaopas. [Verkkosivu]. [Viitattu 6.9.2020]. Katajarinne, V. & Korhonen, N. (toim.) Saatavana: https://www.liikkuva-varhaiskasvatus.fi/sites/www.ilokasvaaliikkuen.fi/files/tiedostot/100_pienta_askelta_2019_kevyt.pdf

Näkövammaiset lapset ry. 2020. Päiväkotiin sisäleikkejä. [Verkkosivu]. [Viitattu 20.9.2020]. Saatavana: <https://www.silmatera.fi/nakkarila/paivahoitoon/paivakotikaiset-lapset/paivakotiin-sisaleikkejä/>

Fröbelin Palikat Oy. 2017. Bussilaulu. [Verkkosivu]. [Viitattu 3.10.2020]. Saatavana: <http://www.frobelinpalikat.fi/levyt.html>

Kuvat: Pixabay & Papunet